

อายุวัฒนมงคล ๖ รอบ ๗๒ ปี

พระเทพวิสุทธิเมธี

(แผ่ว ปรกฺกโม ป.ธ.๙)

เจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม วรวิหาร

๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๔

ณ วัดเทพธิดาราม วรวิหาร

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

คำอนุโมทนา

....

ในวโรกาสที่คณะสงฆ์วัดเทพธิดาราม พร้อมด้วยคณะศิษยานุศิษย์ซึ่งประกอบด้วย ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน สาธุชน และอุบาสกอุบาสิกา เป็นต้น ได้มีกุศลจิตเป็นสมานฉันท์พร้อมกันจัดงานทำบุญมงคลอายุครบ ๖ รอบนักษัตร ๗๒ ปี ของอาตมภาพ ในวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๔ โดยกำหนดให้มีการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทาน เพื่ออุทิศแด่บูรพาจารย์และผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่วัดในอดีตทุกท่านด้วย

การบำเพ็ญบุญกุศลทั้งปวงดังกล่าวมา ได้รับความร่วมแรงร่วมใจร่วมกำลังความคิด สติปัญญา และกำลังทรัพย์ จากศิษยานุศิษย์ทุกฝ่ายทุกท่านด้วยดี เป็นเหตุให้การจัดงานดำเนินไปและสำเร็จด้วยความเรียบร้อยดีงามทุกประการ นับว่าท่านทั้งหลายได้แสดงออกถึงความเป็นผู้มีน้ำใจอันงดงามและความเป็นผู้มีจิตใจเปี่ยมด้วยกตัญญูกตเวทิตาธรรม คือความระลึกรู้ถึงพระคุณและประกาศเกียรติคุณของวัด และของบุพพการีบุคคลทั้งในอดีตและปัจจุบัน ให้ปรากฏแพร่หลายตลอดไป

ในนามคณะสงฆ์วัดเทพธิดาราม ขอกราบขอบพระคุณพระมหาเถระพระเถรานุเถระทุกรูป ที่ได้เมตตาให้เกียรติรับนิมนต์มาร่วมในพิธี เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ในการบำเพ็ญกุศลในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

ขออนุโมทนา และขอขอบคุณ ขอบใจ ต่อคณะศิษยานุศิษย์ทุกฝ่ายทุกท่าน ที่ให้เกียรติ ให้ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลทุกอย่างทุกประการ มาร่วมในการบำเพ็ญกุศลในครั้งนี้ ขอให้ทุกท่านจงได้ประสพจตุรพิธพรชัย และได้ประสพแต่สิ่งอันพึงปรารถนาทุกประการ ฯ

พระเทพวิสุทธิเมธี

เจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม วรวิหาร

๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๔

กลอนสดุดี ๗๒ ปี ชาตกาล

พระเทพวิสุทธิเมธี (แผ่ว ปรกฺกโม ตุ้มทอง ป.ธ.๙)

....

เกิดบ้านซาดแผ่นดินถิ่นโนนสูง
บุญชักจูงบวชเณรในวัยสิบสอง
ณ วัดใหม่สุนทรดอนแดนทอง
อุปสมบทครองเพศต่อมา

เมื่ออายุยี่สิบเอ็ดพร้อมเสร็จสรรพ
ที่วัดพลับในเมืองเพื่อเอื้อศึกษา
จังหวัดใหญ่คือนครราชสีมา
เป็นเวลารื่นรมย์ตามสมควร

แล้วเข้ากรุงมุ่งมั่นขยันกิจ
หวังสัมฤทธิ์เปรียญสุดจุดหอมหวน
อยู่วัดเทพธิดารามงามกระบวน
นามต้นทวนทบว่า "แผ่ว ปรกฺกโม"

จนสำเร็จประโยคเก้าสุดเพราะพริ้ง
ปีสองห้าสองห้ายิ่งใหญ่อักโข
เจริญธรรมสุวิสุทธิ์สัมพุทโธ
ท่านเติบโตตามตำแหน่งแห่งความดี

ปีสี่หนึ่งเป็นรองเจ้าคณะภาคสิบเอ็ด
ประหนึ่งเพชรประดับภาคหลากรังสี
ปีสี่แปดกุศลดลบารมี
ให้ถึงที่เจ้าอารามงามวิไล

เป็น"เมธีสามชั้น" บันดาลผล
"พระศรีปริยัติเมธี" ต้นมงคลใส
"พระราชวรเมธี" บดีชัย
"พระเทพวิสุทธิเมธี" ได้ปรากฏการณ์

ถึงวันดีศรีวันอันพิสิฐ
วันกำเนิดชีวิตประดิษฐ์สาร
สิบสองพฤษภาคมอุดมวาร
อัญเชิญคุณบุญสนานสนององค์

"พระพุทธเทววิลาส" เลิศ
ประทานสิ่งยิ่งประเสริฐดังประสงค์
โปรดอารักษ์ชีวารัมภ์เด่นดำรง
อยู่คู่คงพุทธาวาสพิลาสชนม์

ขอจตุรพิธพรพร้อม
จงแวดล้อมกายจิตประสิทธิ์ผล
เป็นหลักศิษยานุศิษย์มิตรมวลชน
ศรีมงคลดังได้หุ้ม "ตุ้มทอง" เทอญฯ

....

พันเอก (พิเศษ) ศรัณยภูมิ ผู้พึ่ง (พ.ม. โสภา ป.ธ.๙)
อดีตผู้อำนวยการกองอนุศาสนาจารย์ทหารบก
ประพันธ์ถวาย

สารบัญ

....

ประวัติ

ประวัติพระเทพวิสุทธิเมธี	๒
พระสงฆ์สมณศักดิ์และผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๗
พระผู้ทรงสถาปนาวัดเทพธิดาราม วรวิหาร	๑๒
พระประวัติพระองค์เจ้าหญิงวิลาส	๑๔
สิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดาราม วรวิหาร	๑๖
คณะศิษย์เก่าวัดเทพธิดาราม วรวิหาร	๒๔
รำพันพิลาป	๓๑
นิราศเมืองแกลง	๕๔
นิราศพระบาท	๕๘
นิราศวัดเจ้าฟ้า	๖๒
นิราศภูเขาทอง	๖๗
นิราศเมืองเพชร	๗๑
นิราศพระประธม	๗๕
นิราศสุพรรณ	๗๙
นิราศอิเหนา	๘๙

อุปถัมภ์การจัดพิมพ์

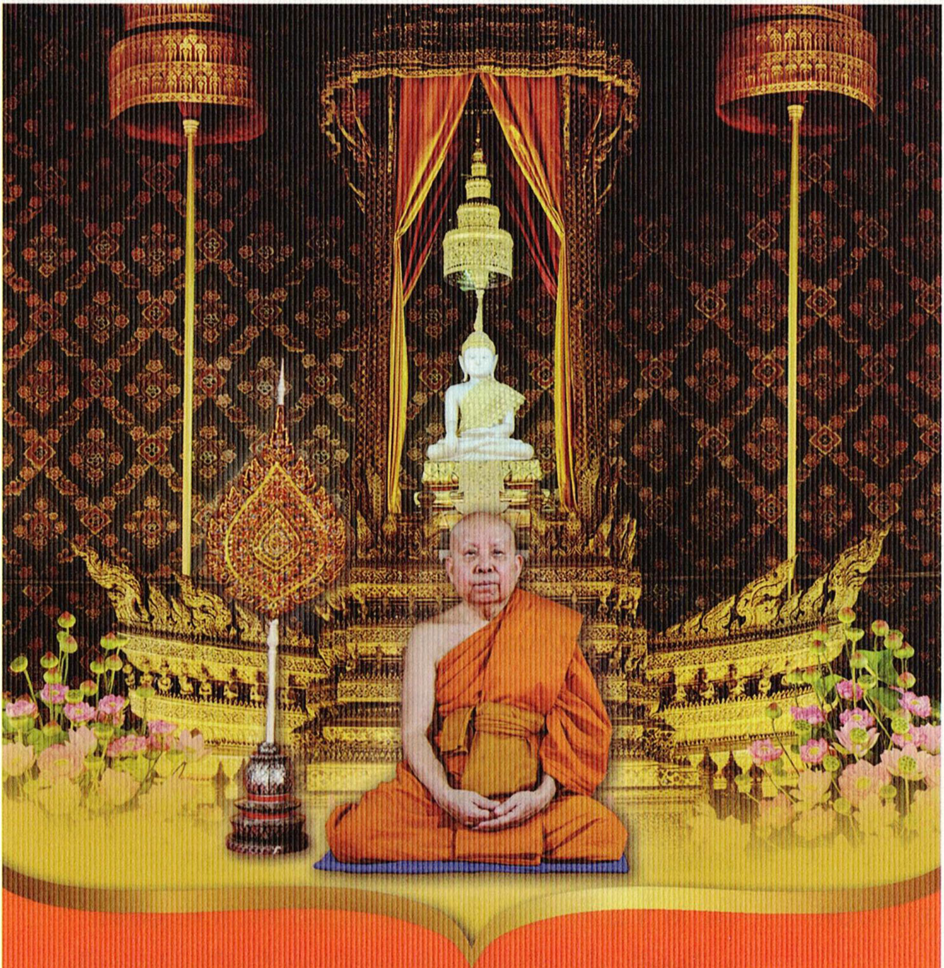
บริษัท โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ ๑๙๘๗ จำกัด

เลขที่ ๑๘ ซอยประชาอุทิศ ๓๓ แยก ๒๕

แขวงบางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา	พระเทพวิสุทธิเมธี
บรรณาธิการ	พระวิสุทธิวราภรณ์
ออกแบบปก	พระมหาเป็นเกียรติ กิตฺติวิสุทฺโธ
จัดรูปเล่ม	พระวิสุทธิวราภรณ์
พิสูจน์อักษร	พระมหาแสง สิวโร
	พระมหาโสภนวิชญ์ สมวํโส
	พระยศวริศ สุปญฺโญ
	พระศุภชัย สุภชโย
	พระอรรณพ จิตญาโณ
	พระสุดสาคร สิริธมฺโม



ประวัติ

พระเทพวิสุทธิเมธี

(แผ่ว ปรกฺกโม ป.ธ.๙)

เจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม วรวิหาร

ประวัติ
พระเทพวิสุทธิเมธี
(แผ่ว ปรกฺกโม ป.ธ.๙)
เจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม วรวิหาร
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

....

สถานะเดิม ชื่อ แผ่ว นามสกุล ตุ้มทอง เกิดวัน ๕ ฯ๑ ๖ ค่ำ ปีฉลู วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ นามบิดา นายสร้อย นามมารดา นางเพ็ง บ้านซาด เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลหลุมข้าว อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

บรรพชา วัน ๑ ฯ๖ ๔ ค่ำ ปีขาล วันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๕
ณ วัดใหม่สุนทร ตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา
พระอุปัชฌาย์ พระครูพินิจยติกรรม (เจ้าคณะอำเภอโนนสูง) วัดใหม่สุนทร อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

อุปสมบท วัน ๒ ฯ๖ ๖ ค่ำ ปีจอ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๓
ณ วัดพลับ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครราชสีมา
พระอุปัชฌาย์ พระครูศีลสารวิสุทธิ์ (เจ้าคณะอำเภอเมือง) วัดพระนารายณ์มหาราช อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครราชสีมา
พระกรรมวาจาจารย์ พระครูวิโรจน์ธรรมสุธีร์ วัดพระนารายณ์มหาราช อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครราชสีมา
พระอนุสาวนาจารย์ พระสมุห์หน่วย วัดพระนารายณ์มหาราช อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครราชสีมา

การศึกษา

พ.ศ. ๒๕๐๓ สำเร็จชั้นประถมปีที่ ๔ จากโรงเรียนประชาบาลวัดซาด ตำบลหลุมข้าว อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๕๐๗ สอบนักธรรมชั้นเอก ได้ สำนักศาสนศึกษาวัดบัว คณะจังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๕๒๕ สอบประโยค ป.ธ.๙ ได้ สำนักเรียนวัดเทพธิดาราม กรุงเทพมหานคร

หน้าที่การงาน

พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นผู้ปกครองดูแล คณะ ๓ ภายในวัดเทพธิดาราม

พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นผู้ปกครองดูแล คณะ ๕ ภายในวัดเทพธิดาราม

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม (ฝ่ายการศึกษา)

พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นรองเจ้าคณะภาค ๑๑

พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม

พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระศรีปริยัติเมธี

พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้รับพระราชทานเลื่อนชั้นสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชวรเมธี ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้รับพระราชทานเลื่อนชั้นสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่ พระเทพวิสุทธิเมธี ศีลาจารนิวิฐ ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

การจัดศึกษาของวัดเทพธิดาราม วรวิหาร

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดสถาปนาวัดเทพธิดาราม วรวิหารแล้ว เจ้าอาวาสผู้ปกครองวัดได้เอาใจใส่สนับสนุนส่งเสริมการศึกษา ทั้งฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระ จนการศึกษาเจริญรุ่งเรืองตามลำดับดังนี้.-

สมัยพระปัญญาคัมภีรเถร ได้จัดให้มีการศึกษาฝ่ายคันถธุระ มีพระภิกษุสอบเปรียญได้หลายรูป เช่น พระมหาบุญ เปรียญ ๘ ประโยค (พระยาธรรมปรีชา) เป็นต้น จัดให้มีการบอกและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีอาจารย์ผู้ชำนาญหลายรูป

สมัยพระญาณปริยัติ (บุญ) ได้จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมจนเป็นพระอาจารย์ที่มีชื่อเสียง และขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตลาสิกขาและเข้ารับราชการในกรมราชบัณฑิตในที่สุด

สมัยพระธรรมเจดีย์ (สิงห์ สงฺโฆ) นอกจากจะมีการศึกษาฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระแล้ว ยังมีพระอาจารย์ม่วง มีความรู้ความชำนาญวิชาภาษาอังกฤษจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษแก่ผู้สนใจ ศิษย์ของพระอาจารย์ม่วงได้ทำประโยชน์แก่ประเทศชาติและเข้ารับราชการ จนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์อีกเป็นจำนวนไม่น้อย

สมัยพระมงคลธรรมรังษี (ปาล อินฺทโชโต ป.ธ.๓) ท่านได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น โดยมอบให้ พระมหาหรีด จนฺทโชโต ป.ธ.๖ (อาจารย์หรีด เรืองฤทธิ์) เป็นผู้อำนวยการสอน มีพระภิกษุสอบพระปริยัติธรรมได้เป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยคหลายรูป เช่น.-

พ.ศ. ๒๔๙๖ พระมหาพลอย ญาณสํวโร ป.ธ.๙ (ช้างเพ็ชร) (พระวิสุทธิวงศาจารย์ อดีตเจ้าอาวาส ลำดับที่ ๑๐)

พ.ศ. ๒๕๐๓ พระมหาอดุล ปุญฺญาตุโล (วิเศษนคร)

พ.ศ. ๒๕๐๔ พระมหาวีระ ภทฺทจารี (รอดบำเรอ) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคม และอดีตเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม)

พ.ศ. ๒๕๐๖ พระมหาถาวร ถาวโร (พหุโล)

สมัยพระวิสุทธิวงศาจารย์ (พลอย ญาณสํวโร ป.ธ.๙) มีพระภิกษุสอบพระปริยัติธรรมได้เป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค เช่น.-

พ.ศ. ๒๕๑๙ พระมหาดำรง ทิฏฺฐธมฺโม (ด้อมกลาง) (พระราชวิมลโมลี พ.ศ. ๒๕๔๙ เจ้าอาวาสวัดพายัพ อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครราชสีมา และเจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา)

พ.ศ. ๒๕๒๕ พระมหาแผ่ว ปรกฺกโม (ตุ้มทอง) (พระศรีปริยัติเมธี พ.ศ. ๒๕๔๐ พระเทพวิสุทธิเมธี พ.ศ. ๒๕๕๑ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งทางคณะสงฆ์เป็นเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม วรวิหาร และรองเจ้าคณะภาค ๑๑)

พ.ศ. ๒๕๓๑ พระมหาบุญมี มหาปุญฺโญ (กาโน) เป็นอนุศาสนาจารย์กองทัพเรือ

พ.ศ. ๒๕๓๓ พระมหาดิเรก วชิรปญฺโญ (ยอดหล้า) (พระศรีธีรพงศ์ พ.ศ. ๒๕๔๗, พระราชศาสนาภิบาล พ.ศ. ๒๕๕๘ ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดพญาภู อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน และรักษาการแทนเจ้าคณะจังหวัดน่าน)

พ.ศ. ๒๕๓๖ พระมหานิมล นิมฺมโล (เรืองตื้อ) (ลาสิกขา) เจ้าของบริษัท เคเอ็นซี เทรนนิ่ง เซ็นเตอร์ จำกัด

พ.ศ. ๒๕๔๒ พระมหาสมพงษ์ พฺรหฺมจารี (กำเหนิด)

พ.ศ. ๒๕๔๖ พระมหาชำนาญ ชวนปญฺโญ (ขันกสิกรรม)

พ.ศ. ๒๕๕๔ พระมหาอุเชน วราสโย (จักร์แก้ว)

พ.ศ. ๒๕๖๑ พระมหาธนัฐ ธมฺมจารี (น้ำค้าง)

และมีพระภิกษุสอบพระปริยัติธรรมได้ เป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค ในสำนักเรียนวัดเทพธิดาราม คือ.-

พ.ศ. ๒๕๑๔ พระมหาพรหมา ญาณุตฺตโร (พรหมดาว) วัดราชนัดดาราม

พ.ศ. ๒๕๑๖ พระมหาช่วงชัย ชยวฑฺฒโน (เวียงสิงห์กอ) วัดราชนัดดาราม

พ.ศ. ๒๕๓๒ พระมหาวิจิตร เขมิโก (วัฒนา ไชยศรี) (พระศรีธวัชเมธี พ.ศ. ๒๕๓๓, พระราชเมธี พ.ศ. ๒๕๔๕, พระเทพวิสุทธิเวที พ.ศ. ๒๕๕๔ ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดราชนัดดาราม)

ขนบธรรมเนียมประเพณี

วัดเทพธิดาราม วรวิหาร มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาดังนี้.-

๑. ประชุมพระภิกษุสามเณร สวดมนต์ทำวัตร เช้า - เย็น ทุกวัน

๒. มีการทำวัตรสวดมนต์ แสดงพระธรรมเทศนา ทุกวันพระตลอดปี

๓. มีการสวดพระปาฏิโมกข์ ทุกกึ่งเดือน

๔. มีการบำเพ็ญกุศลทำบุญตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระ แสดงพระธรรมเทศนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฏฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสงกรานต์ วันเฉลิมพระชนมพรรษา ฯลฯ

สำนักงานมูลนิธิ “เทพธิดาราม” ตั้งอยู่ที่วัดเทพธิดาราม คณะ ๒ โดยมีพระเทพวิสุทธิเมธี (แผ่ว ปรกฺกโม ป.ธ.๙) เจ้าอาวาส เป็นประธานที่ปรึกษาและช่วยควบคุมบังคับบัญชามูลนิธิ และมีคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์เป็นที่ปรึกษามูลนิธิอีก ๔ รูป ปัจจุบัน พลเอกสุริยน เผือกสกนธ์ เป็นประธานกรรมการมูลนิธิ พร้อมด้วยคณะกรรมการอีกจำนวน ๑๔ คน

วัดเทพธิดาราม วรวิหาร ได้รับผลประโยชน์อื่น ๆ ดังนี้.-

๑. ค่าเช่าอาคารพาณิชย์และที่ดินเขตจัดผลประโยชน์ ปีละประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท

๒. ค่าเช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ปีละ ๑๑๐,๐๐๐ บาท

พระสงฆ์สมณศักดิ์และผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม วรวิหาร ในอดีต

วัดเทพธิดารามวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงสำคัญ ด้วยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าหญิงวิลาส กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ และมีพระภิกษุสามเณรจำนวนมาก จำต้องมีพระราชาคณะ และพระครูสัญญาบัตรเป็นผู้ช่วยปกครองดูแลพระอาราม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงพระกรุณาโปรดฯ พระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ดังกล่าว นอกจากพระราชาคณะและพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม วรวิหาร ยังมีพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์เท่าที่ค้นพบได้หลักฐาน ตั้งแต่ครั้งอดีตถึงปัจจุบัน มีดังนี้.-

พระนิกรมมุนี (โห้)

ชาวอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดราชนัดดารามวรวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔

พระสุนทรกิจโกศล (บัว นิสฺสโภ น.ธ.โท)

สถานะเดิม ชื่อ บัว ฉายา นิสฺสโภ นามสกุล พยาฆรานนท์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๒ ปีระกา ตำบลบางจาก อำเภอคลองกระแชง จังหวัดเพชรบุรี เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส โดยท่านได้ช่วยรับภาระธุระการปกครองและการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะถาวรวัตถุภายในวัดเทพธิดาราม พ.ศ.๒๕๐๕ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ชั้นสามัญ ที่ พระสุนทรกิจโกศล

พระสุธรรมมุนี (ไว ปภสฺสโร น.ธ.เอก, ป.ธ.๕)

สถานะเดิม ชื่อ ไว ฉายา ปภสฺสโร ชาติภูมิ จังหวัดนนทบุรี เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระสุธรรมมุนี

พระครูปริยัติรังษี (สาย คงฺคปญฺโญ น.ธ.โท, ป.ธ.๖)

สถานะเดิม ชื่อ สาย ฉายา คงฺคปญฺโญ นามสกุล ไพฑูรย์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ ตำบลปรุใหญ่ อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม (ฝ่ายการศึกษา) ช่วยทำหน้าที่เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักเรียนวัดเทพธิดาราม, พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร ที่ พระครูปริยัติรังษี (ผจล.ชอ.), พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้รับเลื่อนชั้นพระสังฆาธิการ เป็นพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ (ผจล.ชพ.)

พระครูสมุทรเมธี (ชั้ว สิริวฑฺฒโน น.ธ.เอก, ป.ธ.๕)

สถานะเดิมชื่อ ชั้ว ฉายา สิริวฑฺฒโน นามสกุล นภาดล เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๘ ตำบลตลาดใหม่ อำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม วรวิหาร, พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร ชั้นเอก ที่ พระครูสมุทรเมธี

พระครูพิทักษ์วิหารการ (บุญเลิศ (แหยม) ยนฺตเถโร น.ธ.โท)

สถานะเดิม ชื่อ บุญเลิศ (แหยม) ฉายา ยนฺตเถโร นามสกุล สุขธนวันต์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ตำบลกันโดก อำเภอกันดาลสตึง จังหวัดกันดาล ประเทศกัมพูชา พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม วรวิหารฝ่ายการสาธารณูปการ ท่านเป็นที่เคารพนับถือของคณะศิษยานุศิษย์จำนวนมาก ได้ช่วยเหลือกิจการงานต่างๆ เป็นกำลังสำคัญในการช่วยก่อสร้างโรงเรียนธรรมวิลาส และช่วยหาทุนบูรณปฏิสังขรณ์หมู่กุฏิสงฆ์คณะ ๔

พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นพระครูสัญญาบัตร (ผจล.ชท.) ที่ พระครูพิทักษ์วิหารการ พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก (ผจล.ชอ.)

นอกจากนี้ ยังมีพระสงฆ์นักปฏิบัติและมีชื่อเสียงมาก คือ.-

๑. พระอาจารย์น้อย อาจารย์ฝ่ายวิปัสสนา

๒. พระอาจารย์ม่วง อาจารย์ผู้ชำนาญฝ่ายวิปัสสนาธุระและคันถธุระและชำนาญวิชาภาษาอังกฤษ มีศิษยานุศิษย์ที่เรียนภาษาอังกฤษจากท่านจำนวนมาก มีงานทำเป็นหลักฐาน รับราชการเป็นประโยชน์แก่ตนเองและประเทศชาติ

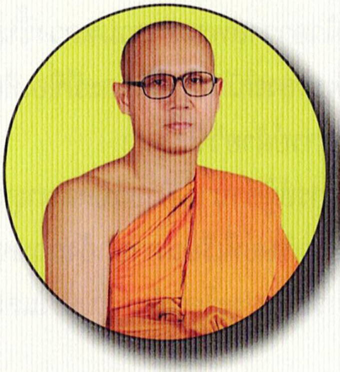
....

พระสงฆ์สมณศักดิ์
และผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพธิดารามวรวิหาร ในปัจจุบัน มีดังนี้.-



พระเทพพุทธิวิเทศ (ประชัน ชุตินฺธโร) น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, (M.A.) เจ้าอาวาส วัดพุทธาวาส, ประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา

สถานะเดิม ชื่อ ประชัน นามสกุล คำจันทร์ เกิดเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ ตำบลเพ็กใหญ่ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น, พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม (ฝ่ายการเผยแผ่), พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็น พระราชาคณะชั้นเทพ ที่ พระเทพพุทธิวิเทศ



พระวิสุทธิวราภรณ์ (ธรรมรัตน์ กิตฺติภทฺโท) ป.ธ.๗, (M.A.)

สถานะเดิม ชื่อ ธรรมรัตน์ นามสกุล สุขสำราญ เกิดเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ ตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี, พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม (ฝ่ายการเผยแผ่), พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระวิสุทธิวราภรณ์



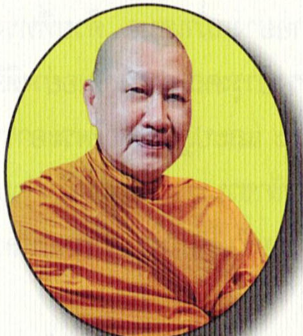
พระมหาสมพงษ์ พฺรหฺมจารี ป.ธ.๙, (ศศ.บ.)

สถานะเดิม ชื่อ สมพงษ์ นามสกุล กำเหนิด เกิดเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ ตำบลลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม (ฝ่ายการศึกษา), พ.ศ. ๒๕๓๙ - ปัจจุบัน เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ชั้น ป.ธ.๔-๕-๖-๗ ประจำสำนักเรียนวัดเทพธิดาราม



พระครูพิศิษฏ์จริยานุยุต (ยิ่งศักดิ์ อภิวฑฺฒโน) น.ธ.เอก, (M.P.A.)

สถานะเดิม ชื่อ ยิ่งศักดิ์ นามสกุล หนูทอง เกิดเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ ตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี, พ.ศ. ๒๕๔๒ - ปัจจุบัน เป็นเลขานุการรองเจ้าคณะภาค ๑๑, พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม วรวิหาร (ฝ่ายการสาธารณูปการ)



พระครูวุฒิธรรมภิรักษ์ (บดินทร์ สํวุฑฺโฒ) น.ธ.เอก, ป.ธ.๔

สถานะเดิม ชื่อ บดินทร์ นามสกุล คล้ายคลึง เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒ ตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี, พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม วรวิหาร (ฝ่ายการสาธารณสงเคราะห์), พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ประจำสำนักเรียนวัดเทพธิดาราม



พระผู้ทรงสถาปนาและความเป็นมาของวัดเทพธิดาราม วรวิหาร

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ภายหลังการเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ (พ.ศ. ๒๓๖๗) ก็ยังคงทรงปฏิบัติพระราชภารกิจในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาสืบต่อเนื่องมาอย่างสม่ำเสมอ ด้วยที่ทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภกตามแบบแผนประเพณีนิยม ทรงบำรุงคณะสงฆ์เป็นอย่างดียิ่ง ทรงใช้จ่ายพระราชทรัพย์อย่างมากมายในการสร้าง บูรณะ และปฏิสังขรณ์พระอารามต่างๆ ทั้งในเขตพระนครและนอกเขตพระนคร ทั้งยังทรงชักชวนบุคคลต่างๆ ให้ช่วยกันทำบุญด้วยการสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์วัด วัดใดที่ถวายขึ้นเป็นพระอารามหลวง ก็จะได้รับพระราชทานทรัพย์ช่วย

วัดเทพธิดาราม วรวิหาร หรือ วัดพระยาไกรสวนหลวง เมื่อเริ่มสร้างนั้นยังไม่ได้มีการตั้งชื่อวัด คงเรียกชื่อตามบริเวณที่ทรงโปรดฯ ให้สร้างซึ่งเป็นที่เรือกสวนไร่นา และคงเป็นที่ของพระยาไกร เจ้านายหรือขุนนางในสมัยนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี (พระองค์เจ้าชายลดาวัลย์ ต้นราชสกุล “ลดาวัลย์” พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดาเอมน้อย)

และเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานในพระราชพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๘๒ และได้ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานนามวัดใหม่ว่า "วัดเทพธิดาราม" เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระราชทานแก่ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ (พระองค์เจ้าหญิงวิลาส) พระธิดาพระองค์ใหญ่ที่ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาบาง ในปี พ.ศ. ๒๓๕๔ ทรงเป็นพระราชธิดาที่ทรงพระเมตตาโปรดปรานอย่างยิ่ง ด้วยที่รับราชการใกล้ชิดพระองค์ตลอดมา นับเป็นพระราชธิดาที่ได้รับพระราชอิสริยศใหญ่ยิ่งเหนือกว่าพระราชธิดาทั้งปวง มีผู้คนยำเกรงมาก และในการสถาปนาวัดเทพธิดารามวรวิหารนี้พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ (พระองค์เจ้าหญิงวิลาส) ได้ทรงบริจาคทุนทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นจำนวนมากร่วมในการก่อสร้างโดยเสด็จพระราชกุศลด้วย



ภาพมุมสูง วัดเทพธิดาราม วรวิหร



พระประวัติ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ (พระองค์เจ้าหญิงวิลาส)

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ (พระองค์เจ้าหญิงวิลาส) เป็นพระราชธิดาองค์ที่ ๓ ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดาบาง ประสูติเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๔ ตรงกับวันพฤหัสบดี แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑ ปีมะแม เป็นพระราชธิดาที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระเมตตาและโปรดปรานเป็นพิเศษ เพราะทรงมีพระปรีชาสามารถรับราชการสนองพระมหากรุณาธิคุณอย่างใกล้ชิด ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าพระองค์เจ้าหญิงวิลาสเสมือนเป็นราชเลขานุการส่วนพระองค์ มีวาสนาบารมีสูง มีกล่าวไว้ในพระราชพงศาวดารว่า มีผู้คนเข้ามาพึ่งพามากจนข้าราชการฝ่ายหน้าบางคนอิจฉาแข่งบุญด้วย

เมื่อพระชันษา ๒๕ ปี พระราชบิดาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดเทพธิดาราม เพื่อเฉลิมพระเกียรติ และเมื่อพระชันษา ๒๗ ปี วันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๘๑ ปีจอ สัมฤทธิศก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นทรงกรมมีพระนามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า “กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ”

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ (พระองค์เจ้าหญิงวิลาส) สิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๘๘ ตรงกับวันพฤหัสบดี เดือน ๙ แรม ๔ ค่ำ ปีมะเส็ง พระชันษา ๓๕ ปี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพ ณ พระเมรุท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๘๘ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะเส็ง

องค์หญิงวิลาส กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ ได้อาราธนานิมนต์ให้พระสุนทรภู่ มาอยู่จำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม วรวิหาร เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๘๓-๒๓๘๕ เพื่อให้เขียนกลอนพระอภัยมณีถวายเดือนล่ะ ๑ เล่มสมุดไทยดำ และยังทรงอุปถัมภ์พระสุนทรภู่ในขณะที่ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดเทพธิดาราม วรวิหารแห่งนี้



นกหงษ์ที่หน้าบันของพระอุโบสถ พระวิหาร และศาลาการเปรียญ
ของวัดเทพธิดาราม วรวิหาร ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสตรีสูงศักดิ์
หมายถึงพระองค์หญิงวิลาส กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพนั่นเอง



สิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดาราม วรวิหาร
ปูชนียสถานและถาวรวัตถุสถาน

พระอุโบสถ

เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน กว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๒๗ เมตร สูง ๑๖ เมตร ฐานสิงห์ หลังคา ๒ ชั้น ๓ ตับ ตับล่างเป็นปีกนกรอบ ตั้งเสาหานรายรับเป็นระเบียงทางเดินรอบพระอุโบสถ หลังคามุงกระเบื้องสีแบบไทย ไม่มีช่อฟ้าใบระกา หน้าบันเป็นลายปูนปั้นลวดลายไทย เช่น ลายพวงอุบะ ลายดอกไม้ เป็นต้น ประสมกับภาพแบบจีน เช่น ภาพทิวทัศน์ มีภูเขา ต้นไม้ดอกไม้ และนกเป็นต้น ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบจีนและเบี้ยอีแก้ ภายในพระอุโบสถมีดาวเพดานคอสองเป็นลายพวงมาลัย ฝาผนังเขียนเป็นลายดอกพุ่มข้าวบิณฑ์ พุดตานเครือเถา มีซุ้มประตู ๔ ซุ้ม ซุ้มหน้าต่าง ๑๐ ซุ้ม ยอดซุ้มปั้นเป็นกนกลายใบเทศและดอกพุดตานแล้วปิดทอง บันได ๔ บันได ซุ้มเสมามี ๘ ซุ้ม เสมาเป็นหินเขียวจำหลัก (เสมาใบเดี่ยว)



พระวิหาร

ตั้งอยู่ด้านขวาของพระอุโบสถเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนกว้าง ๑๓.๐๗ เมตร ยาว ๒๒.๒๐ เมตร สูง ๑๕ เมตร หลังคา ๒ ชั้น ๓ ตับหลังคาและหน้าบันมีลักษณะเช่นเดียวกับพระอุโบสถ ซุ้มประตูและหน้าต่างเป็นลายดอกไม้ปูนปั้น ผนังด้านในเขียนลายหงส์จีนบนพื้นสีแดง แต่ตรงแง้มประตูเขียนสีเป็นลายกอบัวและต้นไม้ในสระน้ำ



ศาลาการเปรียญ

ตั้งอยู่ด้านซ้ายของพระอุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน กว้าง ๑๔.๖๓ เมตร ยาว ๒๒.๖๐ เมตร สูง ๑๕ เมตร หลังคา ๒ ชั้น ๓ ตับ ตับล่างเป็นปีกนกรอบ มุงกระเบื้องเกล็ด ไม่มีช่อฟ้าใบระกา หน้าบันมีลวดลายเกลียวใบเทศพวงอุบะ รูปนกและดอกพุดตาลแล้วประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสี มีระเบียงด้านหน้า ด้านหลัง ซุ้มประตูหน้า ๓ ซุ้ม ประตูหลัง ๒ ซุ้ม ประตูข้างด้านทิศเหนือ ๑ ซุ้ม เป็นลายปูนปั้นปิดทองรูปดอกไม้ ยอดซุ้มปูนปั้นลายประแจจีน บานประตูหน้าต่างเขียนลายรดน้ำเป็นลายเครือเถาลายดอกไม้มีสัตว์นานาชนิด ฐานศาลาการเปรียญเป็นฐานสิงห์



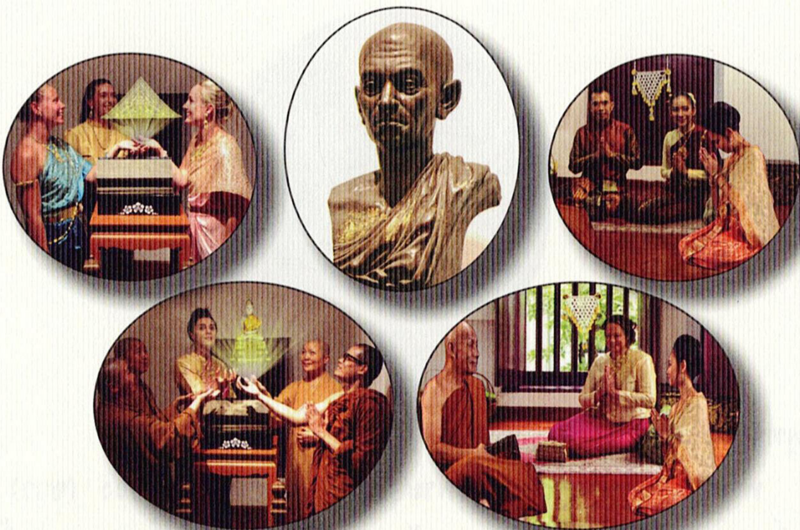
หอไตร

เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนใต้ถุนสูง กว้าง ๖.๕๐ เมตร ยาว ๖.๕๐ เมตร สูง ๑๐ เมตร ปิดทองล่องชาด มีช่อฟ้าใบระกา สร้างเพื่อเก็บรักษาพระคัมภีร์ใบลานซึ่งจารึกพระไตรปิฎกและพระคัมภีร์อื่นๆ มี ๒ หลัง อยู่ด้านทิศเหนือหลังหนึ่ง อยู่ด้านทิศใต้หลังหนึ่ง เฉพาะภายในหลังด้านทิศเหนือมีตู้พระไตรปิฎกทรงโบราณ กว้าง ๑.๗๕ เมตร ยาว ๑.๗๐ เมตร สูง ๒ เมตร ขาตู้เป็นลักษณะเท้าสิงห์



พระปรางค์จตุรทิศ

ก่ออิฐถือปูน แต่ละองค์ตั้งบนฐาน ๘ เหลี่ยม ฐานสูงประมาณ ๕ เมตร รวมสูงถึงยอดประมาณ ๑๕ เมตร ตั้งอยู่ที่ลานทักษิณสูง ในเขตพระอุโบสถมุมกำแพงแก้วทั้ง ๔ ทิศ คือ ทิศอาคเนย์ ทิศหรดี ทิศพายัพ และทิศอีสาน ที่ฐานพระปรางค์แต่ละองค์มีรูปท้าวจตุโลกบาล คือ ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์ และท้าวกุเวร ประจำรักษาในทิศทั้ง ๔ หน้าพระปรางค์ทั้ง ๔ องค์นี้ ยังมีเทียนศิลาสลักเป็นรูปมังกรพันรอบต้น ทั้ง ๔ ทิศ



กุฏิสุนทรภู่

เป็นกุฏิที่สุนทรภู่กวีเอกสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เคยอยู่อาศัยจำพรรษา ขณะบวชเป็นพระภิกษุยูเนสโก ยกย่องท่านเป็น กวีเอกของโลก ด้านผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ ส่งต่อเรื่องราวของกวีผ่านเทคโนโลยีและการตีความแบบร่วมสมัย

วรรณคดีไทย กับ Augmented Reality (เทคโนโลยีภาพเสมือนจริง) ภายใต้แนวคิดที่ว่า “สุนทรภู่ Never Dies” ที่จะส่งเสริมการส่งต่ออัตลักษณ์และความงดงามของภาษาไทยให้คนรุ่นใหม่ผ่านทั้งเทคโนโลยีและการมีประสบการณ์ร่วมแบบไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือน โดยท่านสามารถทะลุมิติเข้าไปถ่ายภาพและ VDO กับพระสุนทรภู่และองค์หญิงวิลาส (เจ้าของวัดเทพธิดาราม) ด้วยโปรแกรม Augmented Reality และท่านสามารถนำภาพและ VDO กลับไปได้เลย

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ เปิดให้บริการทุกวัน สนใจสอบถามข้อมูลหรือต้องการเข้าชมเป็นหมู่คณะ ติดต่อสอบถามโดยตรงได้ที่พระวิสุทธิวราภรณ์ ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ วัดเทพธิดาราม เขตพระนคร กรุงเทพฯ โทร. ๐๘๕-๑๒๐๘๙๑๔



พระพุทธเทววิลาส

พระพุทธปฏิมาประธานในพระอุโบสถ สลักด้วยศิลายวง (ขาว) สีขาวบริสุทธิ์ ปางมารวิชัย หน้าพระเพลากว้าง ๑๕ นิ้ว สูง ๑๙ นิ้ว (หนา ๘ นิ้ว พระอังสา (ไหล่) ๙ นิ้ว รอบพระอุระ (อก) ๑๘ นิ้ว) ไม่ทราบประวัติการสร้างหรือที่มาปรากฏแต่เพียงว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญมาจากพระบรมมหาราชวัง ประดิษฐานอยู่เหนือเวชยันต์บุษบก (บุษบกท้ายเกริน) รอบๆ ประดับลายเป็นรูปเทพพนมและครุฑ หล่อด้วยดีบุกปิดทอง ประดับด้วยกระจกเกรียบลวดลายประณีตละเอียดบรรจงมาก เดิมเรียกกันว่า หลวงพ่อขาว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเฉลิมพระนามว่า พระพุทธเทววิลาส ตามหนังสือราชเลขาธิการ ลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๑๘



พระพุทธรูปทรงเครื่อง ๒ องค์

เป็นพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทรสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทรงเครื่องขัตติยภูษิตาภรณ์ ปักฉัตรทองปรุ ๕ ชั้น ประดิษฐานอยู่เบื้องหน้าด้านขวาและด้านซ้ายของพระพุทธเทววิลาสภายในพระอุโบสถ กล่าวกันว่า เป็นสัญลักษณ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ (พระองค์เจ้าหญิงวิลาส)



พระพุทธปฏิมาประธานในพระวิหาร

เป็นพระพุทธรูปหล่อ ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๗๕ นิ้ว สูง ๙๕ นิ้ว ประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชี บนอาสนะที่มีฐานหน้ากระดานแบบฐานสิงห์ มีบัวหงาย ซ้อนกัน ๕ ชั้น เบื้องหน้าด้านขวา และด้านซ้ายของพระประธาน มีพระพุทธรูปทรงเครื่องปางห้ามญาติอยู่ข้างละ ๑ องค์ ปักฉัตรทองปรุ ๕ ชั้น



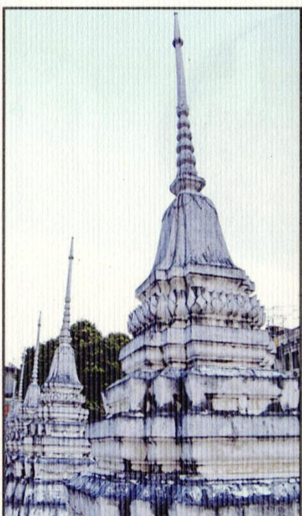
รูปหล่อพระอริยสาวิกา (พระภิกษุณี)

เป็นรูปพระภิกษุณีเถรีอยู่ในอิริยาบถต่างๆ กัน จำนวนเท่าพระเถรีที่ได้รับยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะในฝ่ายภิกษุณีบริษัท คือ ๕๒ องค์ (นั่ง ๔๙ องค์ ยืน ๓ องค์) หล่อด้วยดีบุก ปัจจุบันได้ลงรักปิดทองกันชำรุด ประดิษฐานบนแท่นหินอ่อนเบื้องหน้าพระประธานอย่างสวยงาม



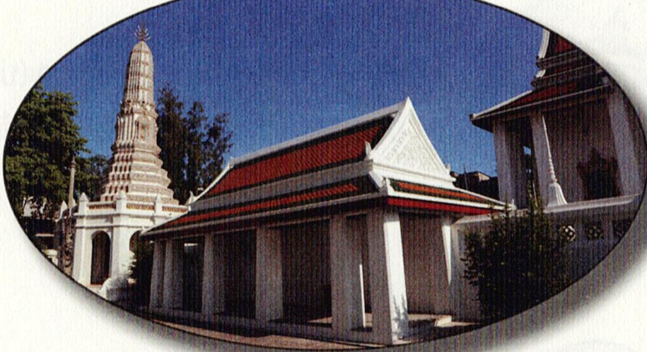
พระพุทธรูปสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศตวรรษที่ ๒๕

เป็นพระพุทธรูปหล่อสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ปางต่างๆ เช่น ปางห้ามสมุทร ปางห้ามญาติ ปางสมาธิ และปางไสยาสน์ เป็นต้น จำนวน ๑๘ องค์ บางองค์มีจารึกรายชื่อผู้สร้างไว้ที่บริเวณฐานพระ เช่น พระพุทธรูปองค์นี้ ข้าพเจ้า เจ้ากรมต่าย แม่แซ ได้สร้างไว้ในพระพุทธศาสนา ณ วันอาทิตย์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑ ปีมะเมีย เบญจศกศักราช ๑๒๔๕ (พ.ศ. ๒๔๒๖) เป็นต้น



พระเจดีย์

พระเจดีย์ตั้งอยู่ระหว่างกำแพงแก้วรายล้อมรอบพระวิหาร จำนวน ๑๔ องค์ ก่ออิฐถือปูน เป็นเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ขนาดเท่ากันทั้งหมดเคยเป็นที่บรรจุอัฐิ (ปัจจุบันไม่มีอัฐิบรรจุแล้ว)



ศาลาราย

ศาลารายหรือศาลา ๒ หน้า เพราะใช้ได้ทั้งด้านนอกและด้านใน เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ไม่ยกพื้น สร้างคร่อมกำแพงแก้วรอบพระอุโบสถ ๘ หลัง คร่อมกำแพงแก้วหน้าพระวิหาร ๒ หลัง สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักอาศัยบำเพ็ญกุศล และเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร

ศิษย์เก่าวัดเทพธิดาราม วรวิหาร
ที่เคยบวชเรียนและได้ลาสิกขาออกไปประกอบอาชีพการงาน
จนประสบความสำเร็จในชีวิตและบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม

....



พันเอก(พิเศษ)ประชุมสุขสำราญ(ป.ธ.๘,พธ.บ.)
อนุศาสนาจารย์ศูนย์สงครามพิเศษ จังหวัดลพบุรี



พันเอก(พิเศษ)แถมศักดิ์เพชรแท้(ป.ธ.๕,ศน.บ.)
อดีตผู้อำนวยการกองอนุศาสนาจารย์ทหารบก



ร้อยเอกประยูร กิ่งไทร (ป.ธ.๖, ศน.บ.)
หัวหน้าศาลจังหวัดแพร่



พันเอกเฉลียว แสงผึ้ง (ป.ธ.๔, พธ.บ.)
อนุศาสนาจารย์ กองพลรบพิเศษที่ ๑



นาวาเอกบุญมี กาโน (ป.ธ.๙, พธ.บ.)
อนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ



พันตำรวจโทสุธีร์ ตุ้มทองสำโรง (ป.ธ.๗, ศน.บ.)
สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง



นายเจริญ แฉกพิมาย (ป.ธ.๓, ศศ.บ., ศน.ม.)
นักวิชาการศึกษา ชำนาญการพิเศษ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ



นายชัจจ์ณศิษฏ์ ธนะหมอก (ป.ธ.๔, ศษ.บ.)
ครูชำนาญการพิเศษ



นายทองอินทร์ สุขพินิจ (ป.ธ.๕, ศศ.บ.)
นักวิชาการพัสดุ หัวหน้างานฝ่ายธุรการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
พระนครเหนือ



นายกำพล พูลมี (ประโยค ๑-๒, ศศ.บ.)
นักวิชาการพัสดุ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าพระนครเหนือ



นายชำนาญศิลป์ ก้อนแสนไชย (ป.ธ.๔, ศศ.บ.)
นักวิชาการศาสนศึกษา กองพุทธศาสนศึกษา
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ



นายภักดี น้อยศรี (ป.ธ.๔, กศ.บ.)
ข้าราชการครูชำนาญการ



นายคมน์ทวน ฟักแฟง (ป.ธ.๖, พธ.บ.)
รองผู้อำนวยการฝ่ายฝึกอบรม
ธนาคารไทยพาณิชย์



นายศิวกร โมรวงศ์ (ป.ธ.๕, ศน.บ., M.A.Edu.)
เจ้าหน้าที่ฝ่ายทรัพยากรบุคคล
โรงพยาบาลบางโพ



นายแหวน มะยม (ป.ธ.๕, ศศ.บ.)
บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด



นายฉลองโชค ศรีแก้วพเนาว์ (ป.ธ.๓, พธ.บ.)
โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย



นายสมศักดิ์ ปรึกษาตน (ป.ธ.๕, ศษ.ม.)
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านรุน อำเภอพนมดงรัก
จังหวัดสุรินทร์



นายสมชาติชาย พ่วงพี (น.ธ.เอก)
พนักงานกายภาพบำบัด รพ.พระมงกุฎเกล้า



นายสุดใจ ใจงาม (น.ธ.เอก, ม.๓)
อาชีพธุรกิจส่วนตัว



นายนิมล เรืองตื้อ (ป.ธ.๙, ศศ.บ.)
บริษัท เคเอ็นซี เทรนนิ่ง เซ็นเตอร์



นายสุวิทย์ สิทธาจารย์ (ป.ธ.๔, ศศ.บ.)
โรงเรียนบ้านธรรมรัตน์ใน อำเภอสนามชัยเขต
จังหวัดฉะเชิงเทรา



นายวุฒิชัย โหมดศิริ (ป.ธ.๖, พธ.บ.)
ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา



ร้อยเอกปรีชา เอียงสวาท (ป.ธ.๙, พธ.บ.)
อนุศาสนาจารย์ มณฑลทหารบกที่ ๑๑



รำพันพิลาป

ของ

สุนทรภู่

รำพันพิลาป

....

สุนทรทำคำประดิษฐ์นิมิตฝัน

๏ พึ่งพบเห็นเป็นวิบัติมหัศจรรย์ จึ่งจดวันเวลาด้วยอาวรณ์
แต่งไว้เหมือนเตือนใจจะได้คิด ในนิมิตเมื่อภวังค์วิสังหรณ์
เดือนแปดวันจันทวาเวลานอน เจริญพรภาวนาตามบาลี
ระลึกคุณบุญบวชตรวจกสิณ ให้สุขสิ้นดินฟ้าทุกราศี
เงียบสงัดวัดวาในราตรี เสียงเป็ดผีหวี่หวีดจังหรีดเรียง
หริ่งหริ่งเรื่อยเฉื่อยชื่นสะอื้นอก สำเนียงนกแสกแถกแสกแสกเสียง
เสียงแมงมุมอุ้มไข่มาใต้เตียง ตือกเพียงผึงผึงตะลึงฟัง
ฝ่ายฝูงหนูมูสิกกิกกิกร้อง เสียวสยองยามยินถวิลหวัง
อนึ่งผึ้งซึ่งมาทำประจำรัง ริมบานบังบินร้องสยองเย็น
ยิ่งเยือกทรวงง่วงเหงาซบเซาโศก ยามวิโยคยากแค้นสุดแสนเข็ญ
ไม่เทียมเพื่อนเหมือนจะพาเลือดตากระเด็น เที่ยวซ่อนเร้นไร้ญาติหวาดวิญญาณ์ฯ

๏ แต่ปีวอกออกขาดราชกิจ บรรพชิตพิศวาสพระศาสนา
เหมือนลอยล่องท้องชะเลอยู่เอกา เห็นแต่ฟ้าฟ้าก็เปลี่ยวสุดเหลียวแล
ดูฟากฝั่งหวังจะหยุดก็สุดเนตร แสนเทวษเวียนว่ายสายกระแส
เหมือนทรวงเปลี่ยวเที่ยวแสวงทุกแขวงแคว ได้เห็นแต่ศิษย์หาพยาบาล
ทางบกเรือเหนือใต้เที่ยวไปทั่ว จังหวัดหัวเมืองสิ้นทุกถิ่นฐาน
เมืองพริบพรีที่เขาทำรองน้ำตาล รับประทานหวานเย็นก็เป็นลม
ไปราชพรีมีแต่พาลจังทานพระ เหมือนไปปะบระเพ็ดเหลือเข็ดขม
ไปขึ้นเขาเล่าก็ตกอกระบม ทุกข์ระทมแทบจะตายเสียหลายคราวฯ

๏ ครั้งไปด่านกาญจน์บุรีที่กะเหรี่ยง ฟังแต่เสียงเสือสีห์ชะนีหนาว
นอนน้ำค้างพร่างพนมพรอยพรมพราว เพราะเชื่อลาวลวงว่าแร่แปรเป็นทอง
ทั้งฝ่ายลูกถูกปอบมันลอบใช้ หาแก้ได้ให้ไปเข้ากินเจ้าของ
เข้าวัสสามาอยู่ที่สองพี่น้อง ยามขัดข้องขาดมุ้งรินยุงชุม
ทุกเช้าค่ำลำบากแสนยากยิ่ง เหลือทนจริงเจ็บแสบใส่แกลบสุม
เสียงฉู่ฉู่หวู่ว่อนเวียนร่อนรุม เป็นกลุ่มกลุ่มกลุ้มกัดนั่งปัดยุง
โอ้ยามยากอยากใคร่ได้เหล็กไหลเล่น ทำทองเป็นปั้นเตาเผาถลุง
ลองตำราอาจารย์ทองบ้านจุง จดเกลือหุงหายสูญสิ้นทุนรอนฯ

๏ คราวไปคิดปริศนาตามตาเถร เขากาเพนพบมหิงส์ริมสิงขร
มันตามติดขวิดคร่อมอ้อมอุทร หากมีขอนขวางควายไม่วายชนม์
เดชะบุญคุณพระอนิสงส์ ช่วยดำรงรอดตายมาหลายหน
เหตุด้วยเคราะห์เพราะว่าไว้วางใจคน จึ่งจำจนใจเปล่าเปลืองข้าวเกลือฯ

๏ โอ้ยามอยู่สุพรรณกินมันเผือก เคี้ยวแต่เปลือกไม้หมากเปรี้ยวปากเหลือ
จนแรงโรยโหยหิวผอมผิวเนื้อ พริกกับเกลือกลักใหญ่ยังไม่พอ
ทั้งผ้าพาดบาตรเหล็กของเล็กน้อย ขโมยถอยไปทั้งเรือไม่เหลือหล่อ
เหลือแต่ผ้าอาศัยเสียใจคอ ชาวบ้านทอถวายแทนแสนศรัทธาฯ



เคยเดินเล่นเย็นลมเลียบชมรอบ ริมแขวงขอบเขตที่เจดีย์ฐาน
พระปรางค์มิสสิทศพิสดาร โบสถ์วิหารการเปรียญล้วนเขียนทอง

๏ คิดถึงคราวเจ้านิพพานสงสารโศก ไปพิศีโลกลายแทงแสวงหา
ลงหนองน้ำปล้ำตะเข้หากเทวดา ช่วยรักษาจึ่งได้รอดไม่วอดวาย
วันไปอยู่ภูผาเขาม้าวิ่ง เหนื่อยนอนพิงเพิงไศลหลับใจหาย
ครั้นดึกดูงูเหลือมเลื้อยเลื่อมลาย ล้อมรอบกายเกี้ยวตัวกันผัวเมีย
หนีไม่พ้นจนใจได้สติ สมาธิถอดชีวิตอุทิศเสีย
เสียงฟู่ฟู่ขู่ฟ่อเคล้าคลอเคลีย แลบลิ้นเลียแล้วเลื้อยแลเฟื้อยยาว
ดูใหญ่เท่าเสากระโดงผีโป่งสิง เป็นรูปหญิงยืนหลอกผมหงอกขาว
คิดจะตีหนีไปกลัวไม้ท้าว โอ้เคราะห์คราวขึ้นไปเหนือเหมือนเหลือตายฯ

๏ เมื่อขาล่องต้องตอเรือหล่อล่ม เจียนจะจมน้ำม้วยระหวยระหาย
ปะหาดตื้นขึ้นรอดไม่วอดวาย แต่ปะตายหลายหนหากทนทาน
แล้วมิหนำซ้ำบุตรที่สุดรัก ขโมยลักหลายหนผจญผลาญ
ต้องต่ำต้อยย่อยยับอัประมาณ มาอยู่วิหารวัดเลียบยิ่งเยียบเย็น
โอ้ยามจนล้นเหลือสิ้นเสื่อหมอน สู้ซุ่มซ่อนเสียมิให้ใครใครเห็น
ราหูทับยับเยินเผอิญเป็น เปรียบเหมือนเช่นพราหมณ์ชีมณีจันท์ฯ

๏ จะสึกหาลาพระอธิฐาน โดยกันดารเดือดร้อนสุดผ่อนผัน
พอพวกพระอภัยมณีศรีสุวรรณ เธอช่วยกันแก้ร้อนค่อยหย่อนเย็น
อยู่มาพระสิงหะไตรภพโลก เห็นเศร้าโศกแสนแค้นสุดแสนเข็ญ
ทุกค่ำคืนฝืนหน้าน้ำตากระเด็น พระโปรดเป็นที่พึ่งเหมือนหนึ่งนึก
ดังไข้หนักรักษาวางยาทิพย์ ฉันทองหยิบฝอยทองไม่ต้องสึก
ค่อยฝ่าฝืนชื่นฉ่ำดั่งอ่ำมฤก แต่ตกลึกเหลือที่จะได้สบายฯ

๏ ค่อยเบาบางสร่างโศกเหมือนโรคฟื้น จะเดินยืนยังไม่ได้ยังไม่หาย
ได้ห่มสีมีหมอนเสื่ออ่อนลาย ค่อยคลายอายอุตส่าห์ครองฉลองคุณ
เหมือนพบปะพระสิทธาที่ปรารภ ชุบบุตรลพเลี้ยงเหลือช่วยเกื้อหนุน
สนอมพักตร์รักษาด้วยการุญ ทรงสร้างบุญคุณศีลเพิ่มภิญโญ
ถึงยากไร้ได้พึ่งหมือนหนึ่งแก้ว พาผ่องแผ้วผิวพักตร์ขึ้นอักโข
พระฤๅษีที่ท่านช่วยชุบเสือโค ให้เรืองฤทธิ์อิสโรเดโชชัย
แล้วไม่เลี้ยงเพียงแต่ชุบช่วยอุปถัมภ์ พระคุณล้ำโลกาจะหาไหน
ช่วยชี้ทางกลางป่าให้คลาไคล หลวิชัยคาวีจำลีลา
แต่ละองค์ทรงพรตพระยศยิ่ง เป็นยอดมิ่งเมืองมนุษย์นี้สุดหา
จงไพบูลย์พูนสวัสดิ์วัฒนา พระชันษาสืบยืนอยู่หมื่นปีฯ

๏ เป็นคราวเคราะห์ก็ต้องพรากจากวิหาร กลัวพวกพาลผู้ร้ายจำย้ายหนี
อยู่วัดเทพธิดาด้วยบารมี ได้ผ้าปีปัจจัยไทยทาน
ถึงยามเคราะห์ก็เผอิญให้เหินห่าง ไม่เหมือนอย่างอยู่ที่พระวิหาร
โอ้ใจหายกลายกลับอัประมาณ โดยกันดารเดือดร้อนไม่หย่อนเย็น
ได้พึ่งพระปะแพรพอแก้หน้า สองวัสสาสิ้นงามถึงยามเข็ญ
คิดขัดขวางอย่างจะพาเลือดตากระเด็น บันดาลเป็นปลวกปล่องขึ้นห้องนอน
กัดเสื่อสาดขาดปรุทะลุสมุด เสียดายสุดแสนรักเรื่องอักษร
เสียแพรผ้าอาศัยไตรจีวร ดูพรุนพลอนพลอยพาน้ำตาคลอ
ถึงคราวคลายปลายอ้อยบุญน้อยแล้ว ไม่ผ่องแผ้วพักตราวาสนาหนอ
นับปีเดือนเหมือนจะหักทั้งหลักตอ แต่รั้งรอร้อนรนกระวนกระวายฯ

๏ ถึงเดือนยี่มีเทศน์สมเพชพักตร์ เหมือนลงรักรู้ว่าบุญสิ้นสูญหาย
สู้ซ่อนหน้าฝ่าฝืนสะอื้นอาย จนถึงปลายปีฉลูมีธุระ
ไปทางเรือเหลือสลดด้วยปลดเปลื้อง ระคางเคืองข้องขัดสลัดสละ
ลืมวันเดือนเชียนเฉยแกล้งเลยละ เห็นแต่พระอภัยพระทัยดี
ช่วยแจวเรือเกื้อหนุนทำบุญด้วย เหมือนโปรดช่วยชูหน้าเป็นราศี
กลับมาถึงผึ้งมาจับอยู่กับกระฎี ทำรังที่ทิศประจิมริมประตู
ต้องขัดเคืองเรื่องราวด้วยคราวเคราะห์ จวบจำเพาะสุริยาถึงราหู
ทั้งบ้านทั้งวังวัดเป็นศัตรู แม้นขืนอยู่ยากเย็นจะเห็นใคร
เครื่องกระฎีที่ยังเหลือแต่เสื่อขาด เข้าไสยาศยุงกัดปัดไม่ไหว
เคยสว่างกลางคืนขาดฟืนไฟ จะโทษใครเคราะห์กรรมจึ่งจำจนฯ

๏ โอ้อายเพื่อนเหมือนเขาว่ากิ่งกาฝาก มิใช่รากรักเร่ระเหระหน
ที่ทุกข์สุขขุกเข็ญเกิดเป็นคน ต้องคิดขวนขวายหารักษากาย
ได้พึ่งบ้างอย่างนี้เป็นที่ยิ่ง สัจจังจริงจงรักสมัครหมาย
ไม่ลืมคุณพูนสวัสดิ์ถึงพลัดพราย มิได้วายเวลาคิดอาลัยฯ



ล้วนไล่ช้องป้องพักตร์ดูลักขณะ เหมือนนางสะสวยสมล้วนคมสัน
ที่เอกองค์ทรงศรีฉวีวรรณ ดั่งดวงจันทร์แจ่มฟ้าไม่ราคี

๏ จะลับวัดพลัดที่กระฎีตึก สุดแต่นึกน้ำตามาแต่ไหน
เฝ้านองเนตรเช็ดพักตร์สักเท่าไร ขืนหลั่งไหลรินร่ำน่ารำคาญ
คิดอายเพื่อนเหมือนเขาเล่าแม่เจ้านี่ เร่ไปปีละร้อยเรือนเดือนละร้อยบ้าน
เพราะบุญน้อยย่อยยับอัประมาณ เหลือที่ท่านอุปถัมภ์ช่วยบำรุง
ต่อเมื่อไรไปทำทองสำเร็จ แก้ปูนเพชพบทองสักสองถุง
จะผาสุกทุกสิ่งนอนกลิ้งพุง กินหมูกุ้งไก่เป็ดจนเข็ดฟัน
ขอเดชะพระมหาอานิสงส์ ซึ่งรูปทรงสัจศีลถวิลสวรรค์
จะเที่ยวรอบขอบประเทศทุกเขตคัน ขอความฝันวันนี้บอกดีร้ายฯ

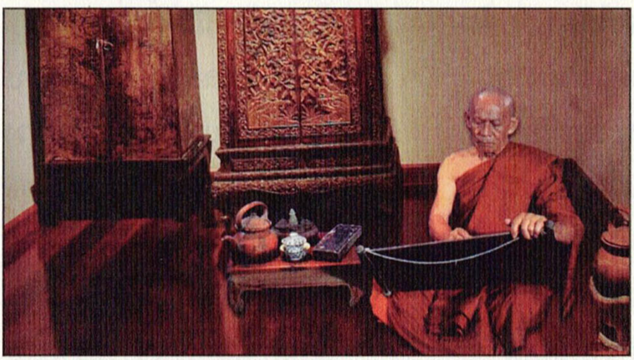
๏ แล้วร่ำภาวนาในพระไตรลักษณ์ ประหารรักหนักหน่วงตัดห่วงหาย
หอมกลิ่นธูปงูบระงับหลับสบาย ฝันว่าว่ายสายชะเลอยู่เอกา
สิ้นกำลังยังมีนารีรุ่น รูปเหมือนหุ่นเหาะเร่ร่อนเวหา
ช่วยจูงไปไว้ที่วัดได้ทัศนา พระศิลาขาวล้ำดังสำลี
ทั้งพระทองสององค์ล้วนทรงเครื่อง แลเลื่อมเหลืองเรืองจำรัสรัศมี
พอเสียงแซ่แลหาเห็นนารี ล้วนสอดสีสาวน้อยนับร้อยพัน
ล้วนใส่ช้องป้องพักตร์ดูลักขณะ เหมือนนางสะสวยสมล้วนคมสัน
ที่เอกองค์ทรงศรีฉวีวรรณ ดั่งดวงจันทร์แจ่มฟ้าไม่ราคี
ทั้งคมขำล้ำนางสำอางสะอาด โอษฐ์เหมือนชาดจิ้มเจิมเฉลิมศรี
ใส่เครื่องทรงมงกุฎดังบุตรี แก้วมณีเนาวรัตน์จำรัสเรือง
รูปจริตพิศไหนวิไลเลิศ เหมือนหุ่นเชิดโฉมแช่มแฉล้มเหลือง
พอแลสบหลบชะม้ายชายชำเลือง ดูปลดเปลื้องเปล่งปลั่งกำลังโลม
ลำพระกรอ่อนชดประณตน้อม แลละม่อมเหมือนหนึ่งเขียนวิเชียรโฉม

หรือชาวสวรรค์ชั้นฟ้านภาโพยม มาประโลมโลกาให้อาวรณ์
แปลกมนุษย์ผุดผ่องละอองพักตร์ วิไลลักษณ์ล้ำเลิศประเสริฐสมร
ครั้นปราศรัยไถ่ถามนามกร ก็เคืองค้อนขามเขินสะเทิ้นที
ขืนถามอีกหลีกเลี่ยงหลบเมียงม่าย เหมือนอายชายเฉยเมินดำเนินหนี
นางน้อยน้อยพลอยตามงามงามดี เก็บมาลีเลือกถวายไว้หลายพรรณ
แล้วชวนว่าอย่าอยู่ชมพูทวีป นิมนต์รีบไปสำราญวิมานสวรรค์
แล้วทรงรถกลดกั้นนางทั้งนั้น นั่งที่ชั้นลดล้อมน้อมคำนับ
ที่นั่งทิพย์ลิบเลื่อนคล้อยเคลื่อนคล้าย พรรณรายพรายเรืองเครื่องประดับ
ประเดี๋ยวเดียวเฉียวฉิบแลลิบลับ จนลมจับวับใจอาลัยลานฯ

๑ ซึ่งสั่งให้ไปสวรรค์ฤๅชันษา จะมรณาในปีนี้เป็นปีขาล
แม้นเหมือนปากอยากใคร่ตายหมายวิมาน ขอพบพานภัคินีของพี่ยา
ยังนึกเห็นเช่นโฉมประโลมโลก ยิ่งเศร้าโศกแสนสวาทปรารถนา
ได้แนบชมสมคะเนสักเวลา ถึงชีวาม้วยไม่อาลัยเลย
อยู่หลัดหลัดพลัดพรากไปฟากฟ้า ให้ดิ้นโดยโหยหานิจจาเอ๋ย
ถึงชาตินี้พี่มิได้บุญไม่เคย ขอชื่นเชยชาติหน้าด้วยอาวรณ์
แม้นรู้เหาะก็จะได้ตามไปด้วย สู้มอดม้วยมิได้ทิ้งมิ่งสมร
เสมอเนตรเชษฐาเวลานอน จะกล่าวกลอนกล่อมประทับไว้กับทรวง
สายสุดใจไม่หลับจะรับขวัญ ร้องโอดพันพัดชาช้าลูกหลวง
ประโลมแก้วแววตาสุดาดวง ให้อุ่นทรวงไสยาสน์ไม่คลาดคลาย
ยามกลางวันบรรทมจะชมโฉม ขับประโลมข้างที่พัดวีถวาย
แม้นไม่ยิ้มหงิมเหงาจะเล่านิยาย เรื่องกระต่ายตื่นตูมเหลือมูมมาม
ไม่รู้เหาะก็มิได้ขึ้นไปเห็น แม้นเหมือนเช่นชาวสุธาภาษาสยาม
ถ้ารับรักจักอุตส่าห์พยายาม ไปตามความคิดคงได้ปลงทองฯ

๏ นี่จนใจไม่รู้จักที่หลักแหล่ง สุดแสวงสวาทหมายไม่วายหมอง
เมื่อยามฝันนั้นว่านึกนั่งตรึกตรอง เดือนหงายส่องแสงสว่างดังกลางวัน
เห็นโฉมยงองค์เอกเมขลา ชูจินดาดวงสว่างมากลางสวรรค์
รัศมีสีเปล่งดังเพ็งจันทร์ พระรำพันกรุณาด้วยปรานี
ว่านวลหงองค์นี้อยู่ชั้นฟ้า ชื่อโฉมเทพธิดามิ่งมารศรี
วิมานเรียงเคียงกันทุกวันนี้ เหมือนหนึ่งพี่น้องสนิทร่วมจิตใจ
จะให้แก้วแล้วก็ว่าไปหาเถิด มิให้เกิดการระแวงแหนงไฉน
ที่ขัดข้องหมองหมางเป็นอย่างไร จะผันแปรแก้ไขด้วยใกล้เคียงฯ

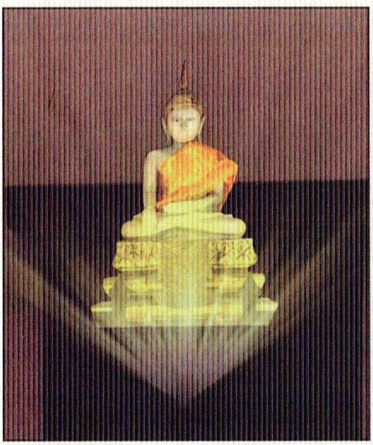
๏ สดับคำฉ่ำชื่นจะยื่นแก้ว แล้วคลาดแคล้วคลับคล้ายเคลิ้มหายเสียง
ทรงปักษาการเวกแฝงเมฆเมียง จึ่งหมายเสี่ยงวาสนาอุตส่าห์คอย
เหมือนบุปผาปารึกชาติชื่น สุดจะยื่นหยิบได้มีไม้สอย
ด้วยเดชะพระกุศลให้หล่นลอย ลงมาหน่อยหนึ่งเถิดนะจะประคอง
มิให้เคืองเปลื้องปลดเสียยศศักดิ์ สนอมรักร้อยปีไม่มีหมอง
แม้นมั่งมีพี่จะจ้างพวกช่างทอง หล่อจำลองรูปวางไว้ข้างเคียงฯ



โอ้ยามนี้ปีขาลสงสารวัด เคยโสมนัสในอารามสามวัสสา
สิ้นกุศลผลบุญการุณา จะจำลาเลยลับไปนับนาน

๏ คิดจนตื่นฟื้นฟังระฆังฆ้อง กลองหอกลองทึ้มทึ้มกระหึ่มเสียง
โกกิลากาแกแซ่สำเนียง โอ้นึกเพียงขวัญหายไม่วายวัน
วิสัยเราเล่าก็ไม่สู้ใฝ่สูง นางฟ้าฝูงไหนเล่ามาเข้าฝัน
ให้เฟือนจิตกิจกรมพรหมจรรย์ ฤๅสาวสวรรค์นั้นจะใคร่ลองใจเรา
ให้รักรูปซูบผอมตรมตรอมจิต เสียจริตคิดขยิ่มง่วงหงิมเหงา
จะได้หัวเราะเยาะเล่นทุกเย็นเช้า จึ่งแกล้งเข้าฝันเห็นเหมือนเช่นนี้
แม้นนางอื่นหมื่นแสนแดนมนุษย์ นึกกลัวสุดแสนกลัวเอาตัวหนี
สู้นิ่งนั่งตั้งมั่นถือขันตี อยู่กระฎีดั่งสันดานนิพพานพรหม
รักษาพรตปลดปละสละรัก เพราะน้ำผักต้มหวานน้ำตาลขม
คิดรังเกียจเกลียดรักหักอารมณ์ ไม่นิยมสมสวาทเป็นขาดรอนฯ

๏ แต่ครั้งนี้วิปริตนิมิตฝัน เฝ้าผูกพันมั่นหมายสายสมร
สาวสวรรค์ชั้นฟ้าจงถาวร เจริญพรพูนสวัสดิ์กำจัดภัย
ซึ่งผูกจิตพิศวาสหมายมาดมุ่ง มักนอนสะดุ้งด้วยพระขวัญจะหวั่นไหว
เสวยสวรรค์ชั้นฟ้าสุราลัย ช่วยเลื่อมใสโสมนัสสวัสดีฯ



ช่วยจูงไปไว้ที่วัดได้ที่ดีนา พระศิลาขาวล้ำดังสำลี

๏ ขอเดชะพระอุมารักษาสวาท ให้ผุดผาดเพียงพักตร์พระลักษมี
วิมานแก้วแวววฟ้าฝูงนารี คอยพัดวีแวดล้อมอยู่พร้อมเพรียงฯ

๏ ขอเดชะพระอินทร์ดีดพิณแก้ว ให้เจื้อยแจ้วจับใจแจ่มใสเสียง
สาวสุรางค์นางรำระบำเรียง คอยขับกล่อมพร้อมเพรียงเคียงประคอง
ขอพระจันทร์กรุณารักษาศรี ให้เหมือนมณีนพเก้าอย่าเศร้าหมอง
เหมือนหุ่นเชิดเลิศล้วนนวลละออง ให้ผุดผ่องผิวพรรณเพียงจันทราฯ

๏ ขอพระพายชายเชยรำเพยพัด ให้ศรีสวัสดิ์สว่างจิตกนิษฐา
หอมดอกไม้ในทวีปกลีบผกา ให้หอมชื่นรื่นวิญญาณ์นิทรารมณ์ฯ

๏ ขอเดชะพระคงคารักษาสนอม อย่าให้มอมมีระคายเท่าปลายผม
ให้เย็นเรื่อยเฉื่อยฉ่ำเช่นน้ำลม กล่อมประทมโสมนัสสวัสดีฯ

๏ ด้วยเดิมฉันฝันได้ยลวิมลพักตร์ สุดแสนรักลักประโลมโฉมฉวี
ถวิลหวังตั้งแต่นั้นจนวันนี้ ขออย่ามีโทษโปรดยกโทษกรณ์
ด้วยเกิดเป็นเช่นมนุษย์บุรุษราช มาหมายมาดนางสวรรค์ร่วมบรรจถรณ์
ขอษมาการุญพระสุนทร ให้ถาพรภิญโญเดโชชัยฯ

๏ อนึ่งโยมโฉมยงพระองค์เอก มณีเมขลามาโปรดปราศรัย
จะให้แก้วแล้วอย่าลืมที่ปลื้มใจ ขอให้ได้ดั่งประโยชน์โพธิญาณ
จะพ้นทุกข์สุขสิ้นมลทินโทษ เพราะพระโปรดโปรยปรายสายสนาน
ให้หน้าชื่นรื่นรสพจมาน เหมือนนิพพานพ้นทุกข์เป็นสุขสบาย
บวชตะบึงถึงตะบันน้ำฉันชื่น ยามดึกดื่นได้สังวรอวยพรถวาย
เหมือนพระจันทร์กรุณาให้ตายาย กับกระต่ายแต้มสว่างอยู่กลางวง

เหมือนวอนเจ้าสาวสวรรค์กระสันสวาท ให้ผุดผาดเพิ่มผลาอานิสงส์
ได้สมบูรณ์พูนเกิดประเสริฐทรง ศีลดำรงร่วมสร้างพุทธางกูร
อันโลกีย์วิสัยที่ในโลก ความสุขโศกสิ้นกายก็หายสูญ
เป็นมนุษย์สุดแต่ขอให้บริบูรณ์ ได้เพิ่มพูนผาสุกสนุกสบาย
ขอบุญพระจะให้อยู่ชมพูทวีป ช่วยชุบชีพชูเชิดให้เฉิดฉาย
ไม่ชื่นเหมือนเพื่อนมนุษย์ก็สุดอาย สู้ไปตายตีนเขาลำเนาเนินฯ

๏ โอ้ปีนี้ปีขาลบันดาลฝัน ที่หมายมั่นเหมือนจะหมางระคางเขิน
ก็คิดเห็นเป็นเคราะห์จำเพาะเผอิญ ให้ห่างเหินโหยหวนรำจวนใจ
จึ่งแต่งตามความฝันรำพันพิลาป ให้ศิษย์ทราบสุนทราอัชฌาสัย
จะสั่งสาวชาวบางกอกข้างนอกใน ก็กลัวภัยให้ขยาดพระอาชญา
จึ่งเอื้อมอ้างนางสวรรค์ตามฝันเห็น ให้อ่านเล่นเป็นเล่ห์เสน่หา
ไม่รักใครในแผ่นดินถิ่นสุธา รักแต่เทพธิดาสุราลัยฯ

๏ ได้ครวญคร่ำรำเรื่องเป็นเครื่องสูง พอพะยุงยกย่องให้ผ่องใส
ทั้งสาวแก่แม่ลูกอ่อนลาวมอญไทย เด็กผู้ใหญ่อย่าเฉลียวว่าเกี้ยวพาน
พระภู่แต่งแกล้งกล่าวสาวสาวเอ๋ย อย่าถือเลยเคยเจนเหมือนเหลนหลาน
นักเลงกลอนนอนฝันเป็นสันดาน เคยเขียนอ่านอดใจมิใคร่ฟัง
จะฝากดีฝีปากจะฝากรัก ด้วยจวนจักจากถิ่นถวิลหวัง
ไว้อาลัยให้ละห้อยจงคอยฟัง จะร่ำสั่งสิ้นสุดอยุธยาฯ

๏ โอ้ยามนี้ปีขาลสงสารวัด เคยโสมนัสในอารามสามวัสสา
สิ้นกุศลผลบุญการุณา จะจำลาเลยลับไปนับนาน
เคยเดินเล่นเย็นลมเลียบชมรอบ ริมแขวงขอบเขตที่เจดีย์ฐาน
พระปรางค์มีสี่ทิศพิสดาร โบสถ์วิหารการเปรียญล้วนเขียนทอง

ที่หน้าบันปั้นอย่างเมืองกวางตุ้ง ดูเรืองรุ่งรูปนกผกผยอง
กระเบื้องเคลือบเหลือบสลับเหลี่ยมรับรอง ศาลาสองหน้ารอบขอบกำแพง
สิงโตจีนตีนตัวน่ากลัวกลอก ขยับขยอกแยกเขี้ยวเสียวแสยง
ที่ตึกก่อช่อฟ้าใบระกาแดง ริมกำแพงตะพานขวางเคียงข้างคลอง
เป็นพลับพลาพาไลข้างในเสด็จ เดือนสิบเอ็ดเคยประทานงานฉลอง
เล่นโขนหนังฟังปี่พาทย์ระนาดฆ้อง ละคอนร้องเรื่องแขกฟังแปลกไทย
ประทานรางวัลนั้นไม่ขาดคนดาษดื่น ทั้งวันคืนครื้นครั่นเสียงหวั่นไหว
จะวายเห็นเย็นเยียบเหงาเงียบใจ โอ้อาลัยแลเหลียวเปลี่ยววิญญาณ์ฯ

๏ เคยอยู่กินถิ่นที่กระฎีก่อ เป็นตึกต่อต่างกำแพงฝากแฝงฝา
เป็นสองฝ่ายท้ายวัดวิปัสสนา ข้างโบสถ์บาเรียนเรียงเคียงเคียงกัน
เป็นสี่แถวแนวทางเดินหว่างกุฎิ์ มีสระขุดเขื่อนลงพระสงฆ์ฉัน
ข้างทิศใต้ในจงกรมพรหมจรรย์ มีพระคันธกุฎีที่บำเพ็ง
ศาลากลางทางเดินแลเพลินจิต ประดับประดิษฐ์ดูดีเป็นที่เก๋ง
จะเริดร้างห่างแหสุดแลเล็ง ยิ่งพิศเพ่งพาสลดกำสรดทรวงฯ

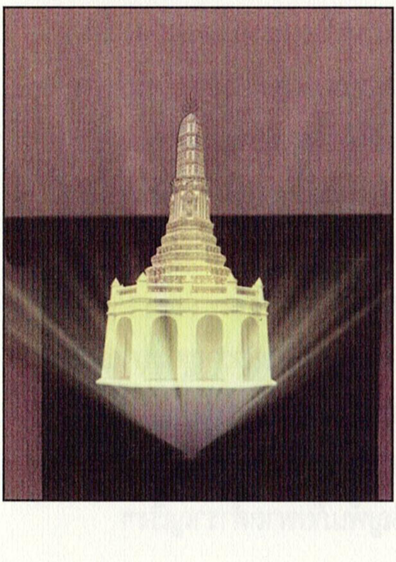


ชมพู่แลแต่ละต้นมีผลลูก ดูดั่งผูกพวงระย้านึกน่าฉัน
ทรงบาดาลบานดอกรีบออกทัน เก็บทุกวันเช้าเย็นไม่เว้นวาย

๑ หอระฆังดังทำนองหอกลองใหญ่ ทั้งหอไตรแตรทองเป็นของหลวง
ปลูกไม้รอบขอบนอกเป็นดอกดวง บ้างโรยร่วงรสรื่นทุกคืนวัน
ชมพู่แลแต่ละต้นมีผลลูก ดูดั่งผูกพวงระย้านึกน่าฉัน
ทรงบาดาลบานดอกรีบออกทัน เก็บทุกวันเช้าเย็นไม่เว้นวายฯ

๑ เห็นทับทิมริมกระฎีดอกยี่โถ สะอื้นโอ้อาลัยจิตใจหาย
เห็นต้นชาหน้ากระไดใจเสียดาย เคยแก้อายหลายครั้งประทังทน
ได้เก็บฉันวันละน้อยอร่อยรส ด้วยยามอดอัตคัดแสนขัดสน
จะซื้อหาชาจีนทรัพย์สินจน จะจากต้นชาให้อาลัยชาฯ

๑ โอ้ชาตินี้มีกรรมเหลือลำบาก เหมือนนกพรากพลัดรังไร้ฝั่งฝา
โอ้กระฎีที่จะจากฝากน้ำตา ไว้คอยลาเหล่านักเลงฟังเพลงยาว
เคยเยี่ยมเยือนเพื่อนเก่าเมื่อเราอยู่ มาหาสู่ดูแลทั้งแก่สาว
ยืมหนังสือลือเลื่องถามเรื่องราว โอ้เป็นคราวเคราะห์แล้วจำแคล้วกันฯ



พระปรางค์มีสีทึศพิสดาร
โบสถ์วิหารการเปรียญล้วนเขียนทอง

๏ ระดูร้อนก่อนเก่าทำเข้าแช่ น่าชมแต่เครื่องกับสำรับฉัน
ช่างทำเป็นเช่นดอกจอกเป็นดอกจันทน์ งามจนชั้นกระชายทำเหมือนจำปา
มะม่วงดิบหยิบดูจึ่งรู้จัก ทำน่ารักรูปสัตว์เหมือนมัจฉา
จะแลลับกลับกลายสุดสายตา เคยไปมามิได้เห็นจะเว้นวายฯ

๏ ตรุษสงกรานต์ท่านแต่งเครื่องแป้งสด ระรื่นรสราเชนพุมเสนกระสาย
น้ำกุหลาบอาบอุระแสนสบาย ถึงเคราะห์ร้ายหายหอมให้ตรอมทรวง
เหมือนแสนโง่โอ้เสียแรงแต่งหนังสือ จนมีชื่อลือเลื่องทั้งเมืองหลวง
มามืดเหมือนเดือนแรมไม่แจ่มดวง ต้องเหงาง่วงทรวงเศร้าเปลี่ยวเปล่าใจ
จำจากเพื่อนเหมือนจะพาน้ำตาตก ต้องระหกระเหินหาที่อาศัย
โอ้แสนอายปลายอ้อยเลื่อนลอยไป เจ็บเจ็บใจไม่รู้หายซังตายทนฯ

๏ ที่อารีมีคุณการุญรัก ได้เห็นพักตร์พบปะปีละหน
เข้าวัสสามาทั่วทุกตัวคน ถวายต้นไม้กระถางต่างต่างกัน
ดูกิ่งใบไม้แซมติดแต้มแต่ง ลูกดอกแฝงแกล้งประดิษฐ์ความคิดขยัน
พุ่มสีผึ้งถึงดีลิ้นจี่จันทน์ ต้นแก้วกรรณิการ์มีสารพัด
ทำรูปพราหมณ์งามพริ้มแย้มยิ้มเยื้อน กินนรเหมือนนางกินนรแขนอ่อนหยัด
ดูนางนั่งปลั่งเปล่งดูเคร่งครัด หน้าเหมือนผัดผ่องผิวกรีดนิ้วนาง
รูปนกหกผกผินกินลูกไม้ บ้างจับไซ้ขนพลิกพลิ้วปีกหาง
นกยางเจ่าเซาจกเหมือนนกยาง รูปเสือกวางกบกระต่ายมีหลายพัน
ทำแปลกแปลกแขกฝาหรั่งทั้งเจ้าเงาะ หน้าหวัวเราะรูปร่างคิ้วคางขัน
สุกรแกะแพะโผนเผ่นโดนกัน ล้วนรูปปั้นต่างต่างเหมือนอย่างเป็น
จะแลลับนับปีครั้งนี้หนอ ที่ชอบพอเพื่อนสำราญจะนานเห็น
ด้วยโศกสุมรุมร้อนไม่หย่อนเย็น จงอยู่เป็นสุขสุขทุกทุกคน
ขอแบ่งบุญสุนทรถาวรสวัสดิ์ ให้บริบูรณ์พูนสมบัติพิพัฒน์ผล
เกิดกองทองกองนากอย่ายากจน เจริญพ้นภัยพาลสำราญเริงฯ

๏ โอ้สงสารหลานสาวเหล่าข้าหลวง เคยมาลวงหลงเชื่อจนเหลือเหลิง
ไม่รู้เท่าเจ้าทั้งนั้นเสียชั้นเชิง เชิญบันเทิงเถิดนะหลานปากหวานดี
ได้ฉันลมชมลิ้นเสียสิ้นแล้ว ล้วนหลานแก้วหลอกน้าต้องล่าหนี
จะนับเดือนเลือนลับไปนับปี อยู่จงดีได้เป็นหม่อมให้พร้อมเพรียงฯ

๏ โอ้เดือนอ้ายไม่ขาดกระจาดหลวง ใส่เรือพ่วงพวกแห่เซ็งแซ่เสียง
อึกทึกครึกโครมคบโคมเคียง เรือรายเรียงร้องขับตีทับโทน
บ้างเขียนหน้าทาดำยืนรำเต้น ลางลำเล่นงิ้วหนังมีทั้งโขน
พวกขี้เมาเหล่าประสกตลกโลน ร้องโย้นโหยนโย้นฉับรับชาตรี
ล้วนเรือใหญ่ใส่กระจาดย่ามบาตรพร้อม ของคุณหม่อมจอมมารดาเจ้าภาษี
ทั้งขุนนางต่างมาด้วยบารมี ปี่พาทย์ตีเต้นรำทุกลำเรือ
ของขนมส้มสูกทั้งลูกไม้ หมูเป็ดไก่กุ้งแห้งแตงมะเขือ
พร้าวอ่อนด้วยกล้วยอ้อยนับร้อยเครือ จนล้นเหลือเกลือปลาร้าสารพัน
แล้วเราได้ไตรดีแพรสีแสด สบงแปดคืบจัดเป็นสัตตขันธ์
โอ้แต่นี้มิได้เห็นเหมือนเช่นนั้น นับคืนวันปีเดือนจะเลื่อนลอย
เหลืออาลัยใจเอ๋ยจะเลยลับ เหลืออาภัพพูดยากเหมือนปากหอย
ให้เขินขวยด้วยว่าวาสนาน้อย ต้องหน้าจ๋อยน้อยหน้าระอาอาย
ออกวัสสาผ้าสบงกระทงเข้า พระองค์เจ้าจบพระหัตถ์จัดถวาย
ไม่แหงนเงยเลยกลัวเจ้าขรัวนาย สำรวมกายก้มหน้าเกรงบารมี
สวดมนต์จบหลบออกข้างนอกเล่า ปะแต่เหล่าสาวแซ่ห่มแพรสี
สู้หลับตามาจนสุดถึงกุฎี เหมือนไม่มีตาตัวด้วยกลัวตายฯ

๏ ตั้งแต่นี้มิได้หลบไม่พบแล้ว จงผ่องแผ้วพักตร์เหมือนดั่งเดือนหงาย
จะเงียบเหงาเช้าเย็นจะเว้นวาย โอ้ใจหายหมายมาดเคลื่อนคลาดคลา
เหมือนใบศรีมีงานท่านสนอม เจิมแป้งหอมน้ำมันจันทน์ให้หรรษา
พอเสร็จการท่านเอาลงทิ้งคงคา ต้องลอยมาลอยไปเป็นใบตอง
เหมือนตัวเราเล่าก็พลอยเลื่อนลอยลับ มิได้รับไทยทานดูงานฉลอง
โอ้ทองหยิบลิบลอยทั้งฝอยทอง มิได้ครองไตรแพรเหมือนแต่เดิมฯ

๏ พระสิงหะพระอภัยพระทัยจืด ไม่ยาวยืดยกยอชะลอเฉลิม
เมื่อกระนั้นจันทน์และกระแจะเจิม ได้พูนเพิ่มเหิมฮึกอยู่ตึกราม
ครั้นเหินห่างร้างเริดก็เกิดทุกข์ ไพรีรุกบุกเบียฬเป็นเสี้ยนหนาม
สู้ต่ำต้อยน้อยตัวเกรงกลัวความ ด้วยเป็นยามยากจนจำทนทานฯ

๏ ขอเดชะพระสยมบรมนาถ เจ้าไกรลาสโลกามหาสถาน
ทรงงัวเผือกเงือกหงอนสังวรสังวาล ถือพัดตาลตาไฟประลัยกัลป์
ประกาศิตอิทธิเวทวิเศษประเสริฐ ให้ตายเกิดสิ้นสุดมนุษย์สวรรค์
ตรัสอย่างไรไปเป็นเหมือนเช่นนั้น พระโปรดฉันเชิญช่วยอำนวยพร
เผื่อว่าจักรักใคร่ที่ไหนมั่ง ให้สมหวังดังจำนงประสงค์สมร
ทรงเวทมนตร์ดลประสิทธิ์ฤทธิรอน เจริญพรภิญโญเดโชชัย
ที่หวังชื่นกลืนกลั้นกระสันสวาท อย่าแคล้วคลาดเคลือบแคลงแหนงไฉน
มิตรจิตขอให้มิตรใจไป ที่มืดไม่เห็นห้องช่วยส่องเทียนฯ

๏ ขอเดชะพระนารายณ์อยู่สายสมุทร พระโพกภุชงค์เฉลิมเสริมพระเศียร
มังกรกอดสอดประสานสังวาลเวียน สถิตเสถียรแท่นมหาวาสุกรี
ทรงจักรสังข์ทั้งคทาเทพาวุธ เหยียบบ่าครุฑเที่ยวทวาทศราศี
ขอมหาอานุภาพปราบไพรี อย่าให้มีมารขวางระคางระคาย

ที่คนคิดริษยานินทาโทษ พระเปลื้องโปรดปราบประยูรให้สูญหาย
ศัตรูเงียบเรียบร้อยจะลอยชาย ไปเชยสายสุดสวาทไม่ขาดวันฯ

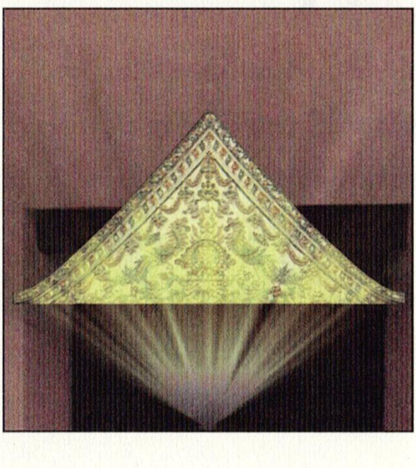
๏ ขอเดชะพระมหาวายุพัด พิมานอัศวราชเผ่นผาดผัน
ทรงสีเหลืองเครื่องไฟประลัยกัลป์ กุมพระขรรค์กรดกระหวัดพัดโพยม
ขอเดชาวายุเวกจะเศกเวท พอหลับเนตรพริบหนึ่งไปถึงโฉม
จะสอพลอฉอเลาะประเหลาะประโลม เหมือนกินโสมโศกสร่างสว่างทรวง
สุมามาลย์บานแบ่งแมลงภู่ ขอสิงสู่สมสงวนไม่ควรหวง
จะเหือดสิ้นกลิ่นอายเสียดายดวง จะหล่นร่วงโรยรสต้องอดออมฯ

๏ โอ้อกเอ๋ยเชยอื่นไม่ชื่นแช่ม เชยที่แย้มยิ้มพรายไม่หายหอม
แต่หัสนัยน์ตรัยตรึงส์ท่านถึงจอม ยังแปลงปลอมเปลื้องปลิดไพจิตรา
ได้บุตรีที่รักยักษ์อสูร สืบประยูรอยู่ถึงดาวดึงสา
เราเป็นมนุษย์สุดรักต้องลักพา เหมือนอินทราตรึงส์ตรัยเป็นไรมีฯ

๏ อย่าประมาทชาติหมู่แมงภู่ผึ้ง ประสงค์ซึ่งเสน่หาสร้อยสาหรี
ดูดอกไม้ในจังหวัดปัฐพี ดวงใดดีมีกลิ่นรวยรินรส
พอบานกลีบรีบถึงลงคลึงเคล้า ฟุบแฝงเฝ้าเฟ้นฟอนเกสรสด
สัจจังจริงมิ่งขวัญอย่ารันทด ถ้ากลิ่นใกล้ได้รสเหลืออดออม
อันโกสุมพุ่มพวงดอกดวงนี้ สร้อยสาหรีรำเพยระเหยหอม
ภมรมาดปรารถนาจึ่งมาตอม ต้องอดออมอกตรมระทมทวี
แม้นรับรักหักว่าเมตตาตอบ เมื่อผิดชอบผ่ายหน้าจะพาหนี
เหมือนอิเหนาเขาก็รู้ไม่สู้ดี แต่เพียงพี่นี้ก็ได้ด้วยง่ายดาย
อย่าหลบหลู่ดูถูกแต่ลูกยักษ์ เขายังลักไปเสียได้ดังใจหมาย
เหมือนตัวพี่นี้ก็ลือว่าชื่อชาย รู้จักฝ่ายฟ้าดินชินชำนาญ

ถึงนัทีสีขเรศขอบเขตแขวง ป้อมกำแพงแหล่งล้อมพร้อมทหาร
เดชะฤทธิ์วิทยาปรีชาชาญ ช่วยบันดาลได้สมอารมณ์ปองฯ

๑ จริงจริงนะจะไปอุ้มเนื้อนุ่มน่วม ลงนั่งร่วมเรือกลพยนต์ผยอง
อยู่ท้ายพระจะได้เรียงเคียงประคอง ครรไลล่องลอยชะเลเหมือนเภตรา
พอลมดีพี่จะให้ใช้ใบแล่น ไปตามแผนที่ประเทศเพศภาษา
แสนสบายสายสมุทรสุดสายตา เห็นแต่ฟ้าน้ำเขียวเปล่าเปลี่ยวทรวง
ในสาชลวนลึกโครมครึกคลื่น สุดจะฝืนฝ่าชะเลหลวง
เห็นฝูงปลานาคินสิ้นทั้งปวง เกิดในห้วงห้องมหาคงคาเค็ม
แขกฝาหรั่งมังค่าพวกพาณิช สังเกตทิศถิ่นทางต้องวางเข็ม
เข้าประเทศเขตแดนเลียบแล่นเล็ม เขาไปเต็มตามทางกลางนัที
ถ้าแม้นว่าปลาวาฬผุดผ่านหน้า เรือไม่กล้าใกล้เคียงหลีกเลี่ยงหนี
แนวชลาน่าชมน้ำลมดี ดูเร็วรี่เรือเรื่อยไม่เหนื่อยแรง
เย็นระรื่นคลื่นเรียบเงียบสงบ มหรณพพลิบเนตรในเขตแขวง
แม้นควันคลุ้มกลุ่มกลมเป็นลมแดง เป็นสายแสงเสียงลั่นสนั่นดัง
บัดเดี๋ยวคลื่นครื้นครึกสะทึกโถม ขึ้นสาดโทรมดาดฟ้าคงคาขัง
เสียงฮือฮืออื้ออึงตูมตึงตัง ด้วยกำลังลมกล้าสลาตันฯ



ที่หน้าบันปั้นอย่างเมืองกวางตุ้ง
ดูเรืองรุ่งรูปนกผกผยอง

๏ แต่เรือเราเบาฟ่องถึงต้องคลื่น ก็ฝ่าฝืนฟูสบายแล่นผายผัน
แม่เห็นคลื่นครื้นเครงจะเกรงครัน จะรับขวัญอุ้มน้องประคองเคียง
จะเขียนธงลงยันต์ปักกันคลื่น ให้หายรื่นราบเรียบเงียบเซียบเสียง
จะแย้มสรวลชวนนั่งที่ตั่งเตียง ให้เอนเอียงแอบอุ่นละมุนทรวง
จะแสนชื่นรื่นรสแป้งสดหอม เห็นจะยอมหย่อนตามไม่ห้ามหวง
เหมือนได้แก้วแววฟ้าจินดาดวง ไว้แนบทรวงสมคะเนทุกเวลาฯ

๏ ออกลึกซึ้งถึงที่ชื่อสะดือสมุทร เห็นน้ำสุดสูงฟูมดั่งภูมผา
ดูพลุ่งพลุ่งวุ้งวงหว่างคงคา สูดนาวาเวียนวนไม่พ้นไป
เรือลูกค้าพาณิชไม่ชิดเฉียด แล่นก้าวเสียดหลีกลำตามน้ำไหล
แลชะเลเภตราบ้างมาไป เห็นไรไรริ้วริ้วเท่านิ้วมือ
แม้นพรายน้ำทำฤทธิ์นิมิตรูป สว่างวูบวงแดงดั่งแสงกระสือ
ต้องสุมไฟใส่ประโคมให้โหมฮือ พัดกระพือเผาหนังแก้รังควานฯ

๏ แต่ตัวพี่มีอุบายแก้พรายผุด เศกเพลิงชุดเช่นกับไฟประลัยผลาญ
ทิ้งพรายน้ำทำลายวอดวายปราณ มิให้พานพักตร์น้องอย่าหมองมัว
ดูปลาใหญ่ในสมุทรผุดพ่นน้ำ มืดเหมือนคล้ำคลุ้มบดสลดสลัว
พุ่งทะลึ่งถึงฟ้าดูน่ากลัว แต่ละตัวตละโขดนับโยชน์ยาว
จะหยอกเย้าเฝ้ายั่วให้หวัวเราะ ชวนชมเกาะกะเปาะกลมชื่อนมสาว
สาคเรศเขตแคว้นทุกแดนดาว ดูเรือชาวเมืองใช้ใบไปมา
เรือสลัดตัดระกำร้อยลำหวาย ทำเรือค่ายรายแล่นล้วนแน่นหนา
น้าวกระเชียงเสียงเฮสุเรสุรา ใส่เสื้อผ้าโพกนั้นลงยันต์ราย
เหมือนเรือเปล่าเสากระโดงลดลงซ่อน ปลอมเรือจรจับบรรดาลูกค้าขาย
ตัวคนได้ไม่ล้างให้วางวาย เจาะตีนหวายร้อยส้นทุกคนไปฯ

๏ โดยหากว่าถ้าไปปะเรือสลัด ศรีสวัสดิ์แววจะพรั่นประหวั่นไหว
จะอุ้มวางกลางตักสะพักไว้ โบกธงชัยให้จังงังกำบังตา
แล้วจะใช้ใบเยื้องไปเมืองเทศ ชมประเภทพวกแขกแปลกภาษา
ทั้งหนุ่มสาวเกล้ามวยสวยโสภา แต่งกายาอย่างพราหมณ์งามงามดี
ล้วนนุ่งห่มโขมพัสตร์ถือสัจศิล ใส่เพชรนิลแนมประดับสลับสี
แลพิลึกตึกตั้งล้วนมั่งมี ชาวบุรีขี่รถบทจรฯ

๏ จะเชิญแก้วแววเนตรขึ้นเขตแคว้น จัดซื้อแหวนเพชรรัตน์ประภัสสร
ให้สร่างทรวงดวงสุดาสถาวร สว่างร้อนรับขวัญทุกวันคืน
จะระวังนั่งประคองเคียงน้องน้อย ให้ใช้สอยสารพัดไม่ขัดขืน
กลืนไว้ได้ในอุระก็จะกลืน ให้แช่มชื่นชมชะเลทุกเวลาฯ

๏ แล้วจะชวนนวลละอองตระกองอุ้ม ให้ชมเพลินเนินมะงุมมะงาหรา
ไปเกาะที่อิเหนาชาวชะวา วงศ์อสัญแดหวาน่าหวัวเราะ
จมูกโด่งโง้งงุ้มทั้งหนุ่มสาว ไม่เหมือนกล่าวราวเรื่องหูเหืองเจาะ
ไม่เพริศพริ้งหญิงชายคล้ายคล้ายเงาะ ไม่มีเหมาะหมดจดไม่งดงาม
ไม่แง่งอนอ้อนแอ้นแขนไม่อ่อน ไม่เหมือนสมรเสมอภาษาสยาม
รูปก็งามนามก็เพราะเสนาะนาม จะพาข้ามเข้าละเมาะเกาะมาลากา
เดิมของแขกแตกฝาหรั่งไปตั้งตึก แลพิลึกครึกครื้นขายปืนผา
เมื่อครั้งนั้นปันหยีอุ้มวียะดา ชี้ชมสัตว์มัจฉาในสาครฯ

๏ แม้นเหมือนหมายสายสุดใจไปด้วยพี่ จะช่วยชี้ชมตลิ่งเหล่าสิงขร
ประคองเคียงเอียงเอกเขนกนอน ร้องละคอนอิเหนาเข้ามาลากา
แล้วจะใช้ใบบากออกจากฝั่ง ไปชมละเมาะเกาะวังกัลพังหา
เกิดในน้ำดำนิลดั่งศิลา เหมือนรุกขาขึ้นสล้างหว่างคีริน
ชะเลรอบขอบเขาเป็นเงาง้ำ เวลาน้ำขึ้นกระเพื่อมถึงเงื้อมหิน
เห็นหุบห้องปล่องชลาฝูงนาคิน ขึ้นมากินเกยนอนชะอ้อนเนิน
ภูเขานั้นวันหนึ่งแล่นจึงรอบ เป็นเขตขอบเทพเจ้าจอมเขาเขิน
จะชื่นชวนนวลละอองประคองเดิน เลียบเหลี่ยมเนินเพลินชมพนมนิล
จริงนะจ๊ะจะเก็บทั้งกัลพังหา เม็ดมุกดาคลื่นสาดกลางหาดหิน
เบี้ยอี้แก้แลรอบขอบคีริน ระรื่นกลิ่นไม้หอมมีพร้อมเพรียง
สะพรั่งต้นผลดอกออกไม่ขาด ศิลาลาดลดหลั่นชั้นเฉลียง
จะค่อยเลียบเหยียบย่องประคองเคียง เป็นพี่เลี้ยงเพียงพี่ร่วมชีวา
จำปาดะองุ่นหอมกรุ่นกลิ่น ก้าแฝ่ฝิ่นสินธุต้นบุหงา
ด้วยเกาะนี้ที่ทำเลเทวดา แต่นกกาก็มิได้ไปใกล้กรายฯ

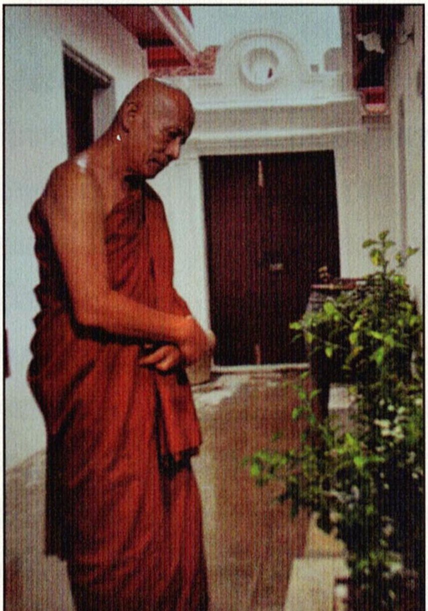
๏ แล้วจะใช้ใบไปดูเมืองสุหรัด ท่าคลื่นซัดซึ้งวนชลสาย
ตั้งตึกรามตามตลิ่งแขกหญิงชาย แต้มผ้าลายกะลาสีพวกตีพิมพ์
พื้นม่วงตองทองช้ำยำมะหวาด ฉีกวิลาศลายล้ำยองเขียนทองจิ้ม
ทำที่อยู่ดูพิลึกล้วนตึกทิม เรียบเรียงริมฝั่งสมุทรแลสุดตา
จะตามใจให้เพลินเจริญเนตร ชมประเภทพราหมณ์แขกแปลกภาษา
ได้แย้มสรวลชวนใช้ใบลีลา ไปมังกล่าฝาหรั่งระวังตระเวน
กำปั่นไฟใหญ่น้อยออกลอยเที่ยว ตลบเลี้ยวแล่นวิ่งดั่งจิ้งเหลน
ถ้วนเดือนหนึ่งจึ่งจะผลัดพวกหัศเกน เวียนตระเวนไปมาทั้งตาปีฯ

๏ เมืองมังกล่าฝาหรั่งอยู่ทั้งแขก พวกเจ๊กแทรกแปลกหน้าทำภาษี
แลพิลึกตึกรามงามงามดี ตึกเศรษฐีมีทรัพย์ประดับประดา
ดูวาวแววแก้วกระหนกกระจกกระจ่าง ประตูหน้าต่างติดเครื่องรอบเฝืองฝา
ล้วนขายเพชรเจ็ดสีมีราคา วางไว้หน้าตึกร้านใส่จานราย
แล้วตัวไปไม่นั่งระวังของ คนซื้อร้องเรียกหาจึ่งมาขาย
ด้วยไม่มีตีโบยขโมยขมาย ทั้งหญิงชายเช้าค่ำเขาสำราญ
นอกกำแพงแขวงเขตประเทศถิ่น เป็นสวนอินทผาลัมทับน้ำหวาน
รองอ่างไว้ใช้ทำแทนน้ำตาล ห้องแต่งงานขันหมากเหลือหลากจริง
ถึงขวบปีมีจั่นทำขวัญต้น แต่งเหมือนคนขอสู่นางผู้หญิง
แม้นถึงปีมีลูกใครปลูกทิ้ง ไม่ออกจริงจั่นหล่นลำต้นตาย
บ้านตลาดกวาดเลี่ยนเตียนตะล่ง ถึงของหลงลืมไว้ก็ไม่หาย
ไปชมเล่นเช่นฉันว่าประสาสบาย บ้านเมืองรายหลายประเทศต่างเพศพันธุ์ฯ

๏ จะพาไปให้สร้างทางกุศล ขึ้นสิงหลเห็นจะได้ไปสวรรค์
ไหว้เจดีย์ที่ทำเลเวฬุวัน พระรากขวัญอันเป็นยิ่งเขาสิงคุดร์ฯ

๏ คิดจะใช้ใบข้ามไปตามเข็ม เขียนมาเต็มเล่มแล้วจะสิ้นสมุด
เหมือนหมายทางต่างทวีปเรือรีบรุด พอสิ้นสุดสายมหาอารณพ
เหมือนเรื่องรักจักประเวศประเทศถิ่น มิทันสิ้นสุดคำก็จำจบ
แม้นขืนเคืองเปลื้องปลิดไม่คิดคบ จะเศร้าซบโศกสะอื้นทุกคืนวัน
เหมือนยักษ์ที่สิงขรต้องศรกก ปักตรึงอกอานุภาพซ้ำสาปสรร
อยู่นพบุรีที่ตรงหว่างเขานางประจัน เสียงไก่ขันขึ้นนนทรีคอยตีซ้ำ
แสนวิตกอกพญาอุณาราช สุดหมายมาดไม่มีที่อุปถัมภ์
ศรสะเทือนเหมือนอุระจะระยำ ต้องตีซ้ำซ้ำในฤทัยระทมฯ

๏ ถึงกระไรได้อุตส่าห์อาสาสมัคร ขอเห็นรักสักเท่าซีกกระผีกผม
พอชื่นใจได้สร่างสว่างอารมณ์ เหมือนนิยมสมคะเนเถิดเทวัญ
ถวิลหวังสังวาสสวาทแสวง ให้แจ่มแจ้งแต่งตามเรื่องความฝัน
ฝากฝีปากฝากคำที่สำคัญ ชื่อรำพันพิลาปล้ำกาพย์กลอน
เปรียบเหมือนกับขับกล่อมสนอมเสน่ห์ สำเนียงเห่เทวัญริมบรรจถรณ์
เสวยสวัสดิ์วัฒนาสถาวร วานฟังกลอนกลอยแก่เถิดแม่เอย



เห็นทับทิมริมกระฎีดอกยี่โถ สะอื้นโอ้อาลัยจิตใจหาย
เห็นต้นชาหน้ากระไดใจเสียดาย เคยแก้อายหลายครั้งประทังทน
ได้เก็บฉันวันละน้อยอร่อยรส ด้วยยามอดอัตคัดแสนขัดสน
จะซื้อหาชาจีนทรัพย์สิ้นจน จะจากต้นชาไห้อาลัยชาฯ

นิราศเมืองแกลง

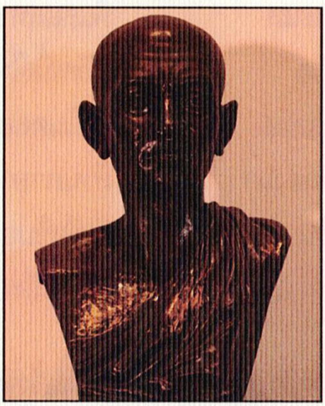
๑ ถึงหย่อมย่านบ้านระกาดต้องลงถ่อ ค่อยลอยรอเรียงลำตามน้ำไหล
จนล่วงเข้าหัวป่าพนาลัย ล้วนเงาไม้มืดคล้ำในลำคลอง
ระวังตัวกลัวตอตะเคียนขวาง เป็นเยี่ยงอย่างผู้เฒ่าเล่าสนอง
ว่าผีสางสิงนางตะเคียนคะนอง ใครถูกต้องแตกตายลงหลายลำ
พอบอกกันยังมิทันจะขาดปาก เห็นเรือจากแจวตรงหลงถลำ
กระทบผางตอนางตะเคียนดำ ก็โคลงคว่ำล่มลงในคงคา
พวกเรือพี่สี่คนขนสยอง ก็เลยล่องหลีกทางไปข้างขวา
พ้นระวางนางรุกขฉายา ต่างระอาเห็นฤทธิ์ประสิทธิ์จริง
ขอนางไม้ไพรพฤกษ์เทพารักษ์ ขอฝากภัคนีน้อยแม่น้องหญิง
ใครสามารถชาติชายจะหมายชิง ให้ตายกลิ้งลงเหมือนตอที่ตำเรือ
จนล่วงล่องมาถึงคลองที่คับแคบ ไม่อาจแอบชิดฝั่งระวังเสือ
ด้วยครึ้มครึกพฤกษาลัดดาเครือ ค่อยรอเรือเรียงล่องมานองเนือง
ลำพูรายพรายพร้อยหิ่งห้อยจับ สว่างวับแวววามอร่ามเหลือง
เสมอเม็ดเพชรรัตน์จำรัสเรือง ค่อยประเทืองทุกข์ทัศนาชม
ถึงบางสมัครเหมือนพี่รักสมัครมาด มาแคล้วคลาดมิได้อยู่กับคู่สม
ถึงยามนอนนอนเดียวเปลี่ยวอารมณ์ จะแลชมอื่นอื่นไม่ชื่นใจ
แสนกันดารบ้านเมืองไม่แลเห็น ยะเยือกเย็นหย่อมหญ้าพฤกษาไสว
โอ้คลองเปลี่ยวพี่ก็เปล่าเศร้าฤทัย จะถึงไหนก็ไม่แจ้งแห่งสำคัญ
ประจวบจนถึงตำบลบ้านมะพร้าว พอฟ้าขาวขอบไพรเสียงไก่ขัน
เป็นที่กุมภาพาลชาญฉกรรจ์ ให้หวาดหวั่นรีบมาในสาชล
ถึงบางวัวเห็นแต่ศาลตระหง่านง้ำ ละอองน้ำค้างย้อยเป็นฝอยฝน
ดาวเดือนดับลับเมฆเป็นหมอกมน สุริยนเยี่ยมฟ้าพนาลัย
พอเรือออกนอกชะวากปากตะครอง ค่อยลอยล่องตามลำแม่น้ำไหล
ดูกว้างขวางว้างเวิ้งวิเวกใจ เป็นพงไพรฝูงนกวิหคบินฯ

๏ ถึงหย่อมย่านบ้านบางมังกงนั้น ดูเรียงรันเรือนเรียบชลาสินธุ์
แต่ล้วนบ้านตากปลาริมวาริน เหม็นแต่กลิ่นเน่าอบตลบไป
เห็นศาลเจ้าเหล่าเจ๊กอยู่เซ็งแซ่ ปูนทะก่งองค์แก่ข้างเพศไสย
เกเลเอ๋ยเคยข้ามคงคาลัย ช่วยคุ้มภัยปากอ่าวเถิดเจ้านาย
พอพ้นบ้านลานแลดูปากช่อง เห็นทิวท้องสมุทรไทน่าใจหาย
แลทะเลเลี่ยนลาดล้วนหาดทราย ทั้งสามนายจัดแจงโจงกระเบน
ไปตามช่องล่องออกไปนอกรั้ว เห็นเมฆมัวลมแดงดังแสงเสน
สักประเดี๋ยวเหลียวดูลำพูเอน ยอดระเนนนาบน้ำอยู่รำไร
ป่าแสมแลเห็นอยู่ริ้วริ้ว ให้หวิวหวิววาบวับฤทัยไหว
จะหลบหลีกเข้าฝั่งก็ยังไกล คลื่นก็ใหญ่โยนเรือเหลือกำลัง
สงสารแสงแข็งข้อจนขาสั่น เห็นเรือหันโกรธบ่นเอาคนหลัง
น้ำจะพัดปัดตีไปสีชัง แล้วคุ้มคลั่งเงี่ยนยาทำตาแดง
ปลอบเจ้าพุ่มพึมพำว่ากรรมแล้ว อุตส่าห์แจวเข้าเถิดพ่อให้ข้อแข็ง
สงสารน้อยหน้าจ๋อยนั่งจัดแจง คิดจะแต่งตัวตายไม่พายเรือ
พี่แข็งขืนฝืนภาวนานิ่ง แลตลิ่งไรไรยังไกลเหลือ
เห็นเกินรอยบางปลาสร้อยอยู่ท้ายเรือ คลื่นก็เฝือฟูมฟองคะนองพราย
เห็นจวนจนบนเจ้าเขาสามุก จงช่วยทุกข์ถึงที่จะทำถวาย
พอขาดคำน้ำขึ้นทั้งคลื่นคลาย ทั้งสามนายหน้าชื่นค่อยเฉื่อยมา
หยุดตะพานย่านกลางบางปลาสร้อย พุ่มกับน้อยสรวลสันต์ต่างหรรษา
นายแสงหายคลายโทโสที่โกรธา ชักกัญชานั่งกริ่มยิ้มละไม
แล้วหุงหาอาหารสำราญรื่น จนเที่ยงคืนขึ้นศาลาได้อาศัย
ฟังเสียงคลื่นครื้นครั่นสนั่นไป ดูมือในเมฆานภาภางค์
พี่เล็งแลดูกระแสสายสมุทร ละลิ่วสุดสายตาเห็นฟ้าขวาง
เป็นฟองฟุ้งรุ่งเรืองอยู่รางราง กระเด็นพร่างพรายพราวราวกับพลอย
เห็นคล้ายคล้ายปลาว่ายเฉวียนฉวัด ระลอกซัดสาดกระเซ็นขึ้นเต้นหยอย
ฝูงปลาใหญ่ไล่โลดกระโดดลอย น้ำก็พลอยพร่างพร่างกลางคงคาฯ

๏ แลทะเลแล้วก็ให้อาลัยนุช ไม่สร่างสุดโศกสิ้นถวิลหา
จนอุทัยไตรตรัสจำรัสตา เห็นเคหาเรียงรายริมชายทะเล
ดูเรือแพแต่ละลำล้วนโปะโหละ พวกเจ๊กจีนกินโต๊ะเสียงโหลเหล
บ้างลุยเลนล้วงปูดูโซเซ สมคะเนใส่ข้องเที่ยวมองคอย
อันนารีที่ยังสาวพวกชาวบ้าน ถีบกระดานถือตะกร้าเที่ยวหาหอย
ดูแคล่วคล่องล่องแล่นแฉลบลอย เอาขาห้อยทำเป็นหางไปกลางเลน
อันพวกเขาชาวประโมงไม่โหย่งหยิบ ล้วนตีนถีบปากกัดขัดเขมร
จะได้กินข้าวเช้าก็ราวเพล ดูจัดเจนโลดโผนในโคลนตม
จึงมั่งคั่งตั้งบ้านในการบาป แต่ต้องสาปเคหาให้สาสม
จะปลูกเรือนก็มิได้ใส่ปั้นลม ใครขืนทำก็ระทมด้วยเพลิงลาม
โอ้ดูเรือนเหมือนอกเราไร้คู่ ผู้ใดดูจึงไม่ออกเอี่ยมสนาม
หรือต้องสาปบาปหลังยังติดตาม ผู้หญิงงามจึงไม่มีปรานีเลย
จะรักใครเขาก็ไม่เมตตาตอบ สมประกอบได้แต่สอดกอดเขนย
เอ็นดูเขาเฝ้านึกนิยมเชย โอ้ใจเอ๋ยจะเป็นกรรมนั้นร่ำไป
พลางรำพึงถึงทางที่กลางเถื่อน จึงคล้อยเคลื่อนนาวาเข้าอาศัย
มีมิตรชายท้ายย่านเป็นบ้านไทย สำนักในคูหาขุนจ่าเมืองฯ

๏ ใครพบพักตร์เขาก็ทักว่าทรงซูบ จะดูรูปตัวเองก็ผอมเหลือง
ซังตายชื่นฝืนฤทัยให้ประเทือง เที่ยวชำเลืองแลชมตลาดเรียง
เป็นสองแถวแนวถนนคนสะพรั่ง บ้างยืนบ้างนั่งร้านประสานเสียง
ดูรูปร่างนางบรรดาแม่ค้าเคียง เห็นเกลี้ยงเกลี้ยงกล้องแกล้งเป็นอย่างกลาง
ขายหอยแครงแมงภู่กับปูม้า หมึกแมงดาหอยดองรองกระถาง
พวกเจ๊กจีนสินค้าเอามาวาง มะเขือคางแพะเผือกผักกาดดอง
ที่ชายผ้าหน้าถังก็เปิดโถง ล้วนเบี้ยโป่งหญิงชายมาจ่ายของ
สักยี่สิบหยิบออกเป็นกอบกอง พี่เที่ยวท่องทัศนาจนสายัณห์

ดูก็งามตามประสาพนาเวศ ไม่นวลเนตรเหมือนหนึ่งในไอศวรรย์
แต่แรมค้างบางปลาสร้อยได้สามวัน ก็ชวนกันเลยลาขุนจ่าเมือง
พอฟ้าขาวดาวเดือนลงเลื่อนลด อร่ามรถสุริยาเวหาเหลือง
จากเคหาชลนาพี่นองเนือง ขึ้นประเทืองปล้ำทุกข์มาตามทาง
พอพ้นบ้านลานแลล้วนทุ่งเลี่ยน หนทางเตียนตัดเข้าภูเขาขวาง
ดูกรวดทรายพรายงามเหมือนเงินราง หยาดน้ำค้างข้อหลุมที่ขุมควาย
ดูสีขาวราวกับน้ำตาลโตนด ที่หว่างโขดขอบผาศิลาฉลาย
ริมทางเถื่อนเรือนเหย้ามีรายราย เห็นฝูงควายปล่อยเกลื่อนอยู่กลางแปลง
ถึงหมองมนมีตำบลชื่อบ้านไร่ เขาถากไม้ทุกประเทศทุกเขตแขวง
ต้องเดินเฉียงเลี่ยงลัดตัดทแยง ตามนายแสงนำทางไปกลางไพร
กำดัดแดดแผดร้อนทุกขุมขน ไม่มีต้นพฤกษาจะอาศัย
ล้วนละแวกแฝกคาป่ารำไร จนสุดไร่เลียบริมทะเลมา
ตะวันคล้อยหน่อยหนึ่งถึงบางพระ ดูระยะบ้านนั้นก็แน่นหนา
พอพบเรือนเพื่อนชายชื่อนายมา เขาโอภาต้อนรับให้หลับนอนฯ



โอ้ยามนี้ปีขาลสงสารวัด เคยโสมนัสในอารามสามวัสสา
สิ้นกุศลผลบุญการุณา จะจำลาเลยลับไปนับนาน

นิราศพระบาท

๏ ถึงเกาะเกิดเกิดเกาะขึ้นกลางน้ำ เหมือนเกิดกรรมเกิดราชการหลวง
จึงเกิดโศกขัดขวางขึ้นกลางทรวง จะตักตวงไว้ก็เติบกว่าเกาะดิน
รำพึงพายตามสายกระแสเชี่ยว ยิ่งแสนเปลี่ยวเปล่าในฤทัยถวิล
สักครู่หนึ่งก็มาถึงบางเกาะอิน กระแสสินธุ์สายชลเป็นวนวัง
อันเท็จจริงสิ่งนี้ไม่รู้แน่ ได้ยินแต่ยุบลแต่หนหลัง
ว่าที่เกาะบางอออินเป็นถิ่นวัง กษัตริย์ครั้งครองศรีอยุธยา
พาสนมออกมาชมคณานก ก็เรื้อรกรั้งร้างเป็นทางป่า
อันคำแจ้งกับเราแกล้งสังเกตตา ก็เห็นน่าที่จะแน่กระแสความ
แต่เดี๋ยวนี้มีไม้ก็ตายโกร๋น ทั้งเกิดโจรจระเข้ให้คนขาม
โอ้ฉะนี้แก้วพี่เจ้ามาตาม จะวอนถามย่านน้ำพี่รำไปฯ

๏ ถึงเกาะพระที่ระยะสำเภาล่ม เภตราจมอยู่ในแควกระแสไหล
ถึงเกาะเรียนโอ้เรียมยิ่งเกรียมใจ ที่เพื่อนไปเขาก็โจษกันกลางเรือ
ว่าคุ้งหน้าท่าเสือข้ามกระแส พี่แลแลหาเสือไม่เห็นเสือ
ถ้ามีจริงก็จะวิ่งลงจากเรือ อุทิศเนื้อให้เป็นภักษ์พยัคฆา
ไม่เคยตายเขาบ่ายนาวาล่อง เข้าในคลองตะเคียนให้โหยหา
ระยะย่านบ้านช่องในคลองมา ล้วนภาษาพวกแขกตะนีอึง
ดูหน้าตาก็ไม่น่าจะชมชื่น พี่แข็งขืนอารมณ์ทำก้มขึง
ที่เพื่อนเราร้องหยอกมันออกอึง จนเรือถึงปากช่องคลองตะเคียนฯ

๏ เห็นวัดวาอารามตามตลิ่ง ออกแจ้งจริงเหลือจะจำในคำเขียน
พระเจดีย์ดูกลาดดาษเดียร การเปรียญโบสถ์กุฎิ์ชำรุดพัง
ถึงวัดธารมาใหม่ใจระย่อ ของพระหน่อสุริย์วงศ์พระวังหลัง
อุตส่าห์ทรงศรัทธามาประทัง อารามรั้งหรือมางามอร่ามทอง

สังเวชวัดธารมาที่อาศัย ถึงสร้างใหม่ชื่อยังธาระมาหมอง
เหมือนทุกข์พี่ถึงจะมีจินดาครอง มงกุฎทองสร้อยสะอิ้งมาใส่กาย
อันตัวงามยามนี้ก็ตรอมอก แสนวิตกมาตามแควกระแสสาย
ถึงคลองสระปทุมานาวาราย น่าใจหายเห็นศรีอยุธยา
ทั้งวังหลวงวังหลังก็รั้งรก เห็นนกหกซ้อแซ้บนพฤกษา
ดูปราสาทราชวังเป็นรังกา ดังป่าช้าพงชัฏสงัดคนฯ

๏ อนิจจาธานินสิ้นกษัตริย์ เหงาสงัดเงียบไปดังไพรสณฑ์
แม้กรุงยังพรั่งพร้อมประชาชน จะสับสนแซ่เสียงทั้งเวียงวัง
มโหรีปี่กลองจะก้องกึก จะโครมครึกเซ็งแซ่ด้วยแตรสังข์
ดูพาราน่าคิดอนิจจัง ยังได้ฟังแต่เสียงสกุณา
ทั้งสองฝั่งแฝกแขมแอร่มรก ชะตาตกสูญสิ้นพระชันษา
แต่ปู่ย่ายายเราท่านเล่ามา เมื่อแรกศรีอยุธยายังเจริญ
กษัตริย์สืบสุริย์วงศ์ดำรงโลก ระงับโศกสุขสุดจะสรรเสริญ
เราเห็นยับยังแต่รอยก็พลอยเพลิน เสียดายเกิดมาเมื่อเกินน่าน้อยใจ
กำแพงรอบขอบคูก็ดูลึก ไม่น่าศึกอ้ายพม่าจะมาได้
ยังให้มันข้ามเข้าเอาเวียงชัย โอ้อย่างไรเหมือนบุรีไม่มีชาย
หรือธานินสิ้นเกณฑ์จึงเกิดยุค ไพรีรุกรบได้ดังใจหมาย
เหมือนทุกวันแล้วไม่คัณนาตาย ให้ใจหายหวั่นหวั่นถึงจันทร์ดวงฯ

๏ พี่ดูใจค่ายนอกออกหนักแน่น　　ดังเขตแคว้นคูขอบนครหลวง
ไม่เห็นจริงใจนางในกลางทรวง　　ชายทะลวงเข้ามาบ้างจะอย่างไร
ขอเทเวศร์เขตสวรรค์ชั้นดุสิต　　ดลใจมิตรอย่าให้เหมือนกับกรุงใหญ่
ให้เหมือนกรุงเราทุกวันไม่พรั่นใคร　　นั่นแลใจเห็นจะครองกับน้องนานฯ

๏ สุริยนเย็นสนธยาย่ำ　　ประทับลำเรือเรียงเคียงขนาน
เขาเรียกวัดแม่นางปลื้มลืมรำคาญ　　ใครขนานชื่อหนอได้ต่อมา
ช่างแปลงโศกให้เราปลื้มพอลืมรัก　　จะรู้จักคุณจริงไม่แกล้งว่า
พลพายนายไพร่บรรดามา　　หุงข้าวหาฟืนใส่ก่อไฟฮือ
พี่ตันอกตกยากจากสถาน　　เห็นอาหารหวนทอดใจใหญ่หือ
ค่อยขืนเคี้ยวข้าวคำสักกำมือ　　พอกลืนครือคอแค้นดังขวากคม
จะเจือน้ำซ้ำแสบในทรวงเสียว　　มีเค็มเปรี้ยวกล้ำกลืนก็ขื่นขม
กินประทับแต่พอรับกับโรคลม　　ครั้นค่ำพรมน้ำค้างอยู่พร่างพราย
ก็แรมรอนนอนวัดแม่นางปลื้ม　　พี่ไม่ลืมอาลัยให้ใจหาย
ทั้งไพร่นายนอนกลาดบนหาดทราย　　พงศ์นารายณ์นรินทร์วงศ์ที่ทรงญาณ
บรรทมเรือพระที่นั่งบังวิสูตร　　เขารวบรูดรอบดีทั้งสี่ด้าน
ครั้นรุ่งเช้าราวโมงหนึ่งนานนาน　　จัดแจงม่านให้เคลื่อนนาวาคลาฯ

๏ เข้าลำคลองหัวรอตอระดะ　　ดูเกะกะรอร้างทางพม่า
เห็นรอหักเหมือนหนึ่งรักพี่รอรา　　แต่รอท่ารั้งทุกข์มาตามทาง
พอเลี้ยวแหลมถึงท่าศาลาเกวียน　　ตลิ่งเตียนแลโล่งดังคนถาง
พี่ตั้งตาหาเกวียนสองข้างทาง　　หมายจะจ้างบรรทุกไปท่าเรือ
แต่ทุกข์รักก็เห็นหนักถนัดอก　　ถึงสักหกเจ็ดเกวียนก็เจียนเหลือ
แต่โศกรักมาจนหนักในลำเรือ　　เฝ้าเติมเจือไปทุกคุ้งรำคาญครันฯ

๏ ถึงบ่อโพงถ้ามีโพงจะผาสุก จะโพงทุกข์เสียให้สิ้นที่โศกศัลย์
นี่แลแลก็เห็นแต่ตลิ่งชัน ถึงปากจั่นตละเตือนให้ตรอมใจ
โอ้นามน้องหรือมาพ้องกับชื่อบ้าน ลืมรำคาญแล้วมานึกรำลึกได้
ถึงบางระกำโอ้กรรมระยำใจ เคราะห์กระไรจึงมาร้ายไม่วายเลย
ระกำกายมาถึงท้ายระกำบ้าน ระกำย่านนี่ก็ยาวนะอกเอ๋ย
โอ้คนผู้เขาช่างอยู่อย่างไรเลย หรืออยู่เคยความระกำทุกค่ำคืนฯ

๏ ถึงคุ้งแคว้นแดนพระนครหลวง ยิ่งโศกทรวงเสียใจให้สะอื้น
โอ้อกเอ๋ยยังจะไปอีกหลายคืน กว่าจะชื่นแทบช้ำระกำกาย
ถึงแม่ลาเมื่อเรามาก็ลาแม่ แม่จะแลแลหาไม่เห็นหาย
จะถามข่าวเช้าเย็นไม่เว้นวาย แต่เจ้าสายสุดใจมิได้มา
ถึงอรัญญิกยามแดดแผดพยับ เสโทซับซาบโทรมทั้งนาสา
ถึงตะเคียนด้วนด่วนรีบนาวามา ถึงศาลาลอยแลลิงโลดใจ
เงื้อมตลิ่งงิ้วงามตระหง่านยอด ระกะกอดเกะกะกิ่งไสว
พยุยวบกิ่งเยือกเขยื้อนใบ ถึงวังตะไลเห็นบ้านละลานแล
ถึงบ้านขวางที่ทางนาวาจอด เรือตลอดแลหลามตามกระแส
ถึงท่าเรือเรือยัดกันอัดแอ ดูจอแจจอดริมตลิ่งชุม
ที่หน้าท่าราชรับประทับหยุด อุตลุดขนของขึ้นกองสุม
เสบียงใครใครนั่งระวังคุม พร้อมชุมนุมแน่นหน้าศาลารีฯ



สิ้นกำลังยังมินารีรุ่น *รูปเหมือนหุ่นเหาะเร่ร่อนเวหา*
ช่วยจูงไปไว้ที่วัดได้ที่ดีนา *พระศิลาขาวล้ำดั่งสำลี*

๏ *สุนทรภู่หมายถึงพระองค์เจ้าหญิงวิลาศ* ๏

๏ ฝ่ายพระหน่อสุริย์วงศ์ทรงสิกขา ขึ้นศาลาโสรจสรงวารีศรี
ข้างพวกเราเฮฮาลงวารี แต่โดยดีใจตนด้วยพ้นพาย
อุระเรียมเกรียมตรมอารมณ์ร้อน ระอาอ่านอกใจมิใคร่หาย
แลตลิ่งวิงหน้านัยน์ตาพราย หัวไหล่ตายตึงยอกตลอดตัว
ได้พึ่งเพื่อนเหมือนญาติเมื่อยามเข็ญ เขานวดเคล้นให้บ้างก็ยังชั่ว
พระอาทิตย์มืดมิดเข้าเมฆมัว ฟ้าสลัวแดดดับพยับไพร
กองคเชนทร์เกณฑ์ช้างยี่สิบเชือก มาจัดเลือกกองหมอขึ้นคอไส
ที่เดินดีขี่กูบไม่แกว่งไกว วิสูตรใส่สองข้างเป็นช้างทรง
แล้วผ่อนเกณฑ์กองช้างไว้กลางทุ่ง เวลารุ่งจะเสด็จขึ้นไพรระหง
ที่สี่เวรเกณฑ์กันไว้ล้อมวง พระจอมพงศ์อิศยมบรรทมพลันฯ

นิราศวัดเจ้าฟ้า

๏ เณรหนูพัดหัดประดิษฐ์คิดอักษร
เป็นเรื่องความตามติดท่านบิดร กำจัดจรจากนิเวศเชตุพน
พอออกเรือเมื่อตะวันสายัณห์ย่ำ ละอองน้ำค้างย้อยเป็นฝอยฝน
ตะลึงเหลียวเปลี่ยวเปล่าเมื่อคราวจน ไม่มีคนเกื้อหนุนกรุณา
โอ้ธานีศรีอยุธย์มนุษย์แน่น นับโกฏิแสนสาวแก่แซ่ภาษา
จะหารักสักคนพอปนยา ไม่เห็นหน้านึกสะอื้นฝืนฤทัย
เสียแรงมีพี่ป้าหม่อมน้าสาว ล้วนขาวขาวคำหวานน้ำตาลใส
มายามยืดจืดเปรี้ยวไปเจียวใจ เหลืออาลัยลมปากจะจากจรฯ

๏ ถึงวัดระฆังบังคมบรมธาตุ　　แทบพระบาทบุษบงองค์อัปสร
ไม่ทันลับกัปกัลป์พุทธันดร　　พระด่วนจรสู่สวรรคครรไล
ละสมบัติขัตติยาทั้งข้าบาท　　โอ้อนาถนึกน่าน้ำตาไหล
เป็นสูญลับนับปีแต่นี้ไป　　เหลืออาลัยแล้วที่พระมีคุณ
ถึงจนยากบากมาเป็นข้าบาท　　ไม่ขัดขาดข้าวเกลือช่วยเกื้อหนุน
ทรงศรัทธากล้าหาญในการบุญ　　โอ้พระคุณขาดยศทั้งงดงาม
แม้นตกยากพรากพลัดไปขัดข้อง　　พัดกับน้องหนูตาบจะหาบหาม
นี่จนใจในป่าช้าพนาราม　　สุดจะตามเสด็จได้ดังใจจง
ขออยู่บวชกรวดน้ำสุรามฤต　　อวยอุทิศผลผลาอานิสงส์
สนองคุณพูนสวัสดิ์ขัตติย์วงศ์　　เป็นรถทรงสู่สถานวิมานแมน
มีสุรางค์นางขับสำหรับกล่อม　　ล้วนเนื้อหอมน้อมเกล้าอยู่เฝ้าแหน
เสวยรมย์โสมนัสไม่ขัดแคลน　　เป็นของแทนทานาฝ่าละออง
พระคุณเอ๋ยเคยทำนุอุปถัมภ์　　ได้อิ่มหนำค่ำเช้าไม่เศร้าหมอง
แม้นทูลลามากระนี้ทั้งพี่น้อง　　ไหนจะต้องตกยากลำบากกาย
นี่สิ้นบุญทูลกระหม่อมจึงตรอมอก　　ต้องระหกระเหินไปน่าใจหาย
เห็นที่ปลงทรงสูญยังมูลทราย　　แสนเสียดายดังจะดิ้นสิ้นชีวัน
ทั้งหนูตาบกราบไหว้ร้องไห้ว่า　　จะคมลาลับไปในไพรสัณฑ์
เคยเวียนเฝ้าเกล้าจุกให้ทุกวัน　　สารพันพึ่งพาไม่อนาทรฯ

๏ ถึงปากง่ามนามบอกบางกอกน้อย　　ยิ่งเศร้าสร้อยทรวงน้องดังต้องศร
เหมือนน้อยทรัพย์ลับหน้านิราจร　　ไปแรมรอนราวไพรใจรัญจวน
เคยชมเมืองเรืองระยับจะลับแล้ว　　ไปชมแถวทุ่งนาล้วนป่าสวน
เคยดูดีพี่ป้าหน้านวลนวล　　จะว่างเว้นเห็นล้วนแต่มอมแมม
เคยชมชื่นรื่นรสแป้งสดสะอาด　　จะชมหาดเห็นแต่จอกกับดอกแขม
โอ้ใจจืดมืดเหมือนเมื่อเดือนแรม　　ไม่เยื้อนแย้มกลีบกลิ่นให้ดิ้นโดย

เสียดายดวงพวงผกามณฑาทิพย์ เห็นลิบลิบแลชวนให้หวนโหย
เพราะห่วงพุ่มภุมรินไม่บินโบย จะร่วงโรยรสสิ้นกลิ่นผกาฯ

๏ ถึงบางพรมพรหมมีอยู่สี่พักตร์ คนรู้จักแจ้งจิตทุกทิศา
ทุกวันนี้มีมนุษย์อยุธยา เป็นร้อยหน้าพันหน้ายิ่งกว่าพรหม
โอ้คิดไปใจหายเสียดายรัก เหมือนเกรียกจักแจกซีกกระผีกผม
จึงเจ็บอกฟกช้ำระกำตรม เพราะลิ้นลมล่อลวงจะช่วงใช้ฯ

๏ ถึงบางจากน้องไม่มีที่จะจาก โอ้วิบากกรรมสร้างแต่ปางไหน
เผอิญหญิงชิงชังน่าคลั่งใจ จะรักใคร่เขาไม่มีปรานีเลย
ถึงบางพลูพลูใบใส่ตะบะ ถวายพระเพราะกำพร้านิจจาเอ๋ย
แม้นมีใครใจบุญที่คุ้นเคย จะได้เชยพลูจีบหมากดิบเจียน
นี่จนใจได้แต่ลมมาชมเล่น เปรียบเหมือนเช่นฉากฉายพอหายเหียน
แม้นเห็นรักจักได้ตามด้วยความเพียร ฉีกทุเรียนหนามหนักดูสักคราวฯ

๏ ถึงบางอ้อคิดจะใคร่ได้ไม้อ้อ ทำแพนซอเสียงแจ้วเที่ยวแอ่วสาว
แต่ยังไม่เคยเชยโฉมประโลมลาว สุดจะกล่าวกล่อมปลอบให้ชอบใจ
ถึงบางซ่อนซ่อนเงื่อนไม่เยื้อนแย้ม ถึงหนามแหลมเหลือจะบ่งที่ตรงไหน
โอ้บางเขนเวรสร้างไว้ปางใด จึงเข็ญใจจนไม่มีที่จะรัก
เมื่อชาติหน้ามาเกิดในเลิศโลก ประสิทธิโชคชอบฤทัยทั้งไตรจักร
กระจ้อยร่อยกลอยใจวิไลลักษณ์ ให้สาวรักสาวกอดตลอดไปฯ



เห็นทับทิมริมกระฎีดอกยี่โถ สะอื้นโอ้อาลัยจิตใจหาย

๏ ตลาดแก้วแล้วแต่ล้วนสวนสล้าง เป็นชื่ออ้างออกนามตามวิสัย
แม้นขายแก้วแววฟ้าที่อาลัย จะซื้อใส่บนสำลีประชีรอง
ประดับเรือนเหมือนหนึ่งเพชรสำเร็จแล้ว ถนอมแก้วกลอยใจมิให้หมอง
ไม่เหมือนนึกตรึกตราน้ำตานอง เห็นแต่น้องหนูแนบแอบอุราฯ

๏ ถึงวัดตั้งฝั่งสมุทรพระพุทธร้าง ว่าท่านวางไว้ให้คิดปริศนา
แม้นแก้ไขไม่ออกเอาที่ตอกตา นึกก็น่าใคร่หัวเราะจำเพาะเป็น
จะคิดมั่งยังคำที่ร่าบอก จะไปตอกที่ตรงไหนก็ไม่เห็น
ดูลึกซึ้งถึงจะคิดก็มิดเม้น พอยามเย็นยอแสงแฝงโพยมฯ

๏ ถึงวัดเขียนเหมือนหนึ่งเพียรเขียนอักษร กลกลอนกล่าวกล่อมถนอมโฉม
เดชะชักรักลักลอบปลอบประโลม ขอให้โน้มน้อมจิตสนิทใน
ถึงคลองบางขวางบางศรีทองมองเขม้น ไม่แลเห็นศรีทองที่ผ่องใส
แม้นทองคำธรรมดาจะพาไป นี่มิใช่ศรีทองเป็นคลองบาง
พอลมโบกโศกสวนมาหวนหอม เหมือนโศกตรอมตรึกตรองมาหมองหมาง
ถึงบางแวกแยกคลองเป็นสองทาง เหมือนจืดจางใจแยกไปแตกกัน
ตลาดขวัญขวัญฉันนี้ขวัญหาย ใครเขาขายขวัญหรือจะซื้อขวัญ
แม้นขวัญฟ้าหน้าอ่อนเหมือนท่อนจันทน์ จะรับขวัญเช้าเย็นไม่เว้นวาง
ถึงบางขวางขวางอื่นสักหมื่นแสน ถึงต่างแดนดงดอนสิงขรขวาง
จะตามไปให้ถึงห้องประคองคาง แต่ขัดขวางขวัญความขามระคาย
เห็นสวาทขาดทิ้งกิ่งสนัด เป็นรอยตัดต้นสวาทให้ขาดสาย
สวาทพี่นี้ก็ขาดสวาทวาย แสนเสียดายสายสวาทที่ขาดลอย
เห็นรักน้ำพร่ำออกทั้งดอกผล ไม่มีคนรักรักมาหักสอย
เป็นรักเปล่าเศร้าหมองเหมือนน้องน้อย เที่ยวล่องลอยเรือรักจนหนักเรือฯ

๏ ถึงบ้านบางธรณีแล้วพี่จ๋า　แผ่นสุธาก็ไม่ไร้ไม้มะเขือ
เขากินหมูหนูพัดจะกัดเกลือ　ไม่ถ่อเรือแหหาปลาตำแบ
ถึงปากเกร็ดเตร็ดเตร่มาเร่ร่อน　เที่ยวสัญจรตามระลอกเหมือนจอกแหน
มาถึงเกร็ดเขตมอญสลอนแล　ลูกอ่อนแอ้อุ้มจูงพะรุงพะรัง
ดูเรือนไหนไม่เว้นเห็นลูกอ่อน　ไม่หยุดหย่อนอยู่ไฟจนไหม้หลัง
ไม่ยิ่งยอดปลอดเปล่าเหมือนชาววัง　ล้วนเปล่งปลั่งปลื้มใจมาไกลตาฯ

๏ พอออกคลองล่องลำแม่น้ำวก　เห็นนกหกเหินร่อนว่อนเวหา
กระทุงทองล่องเลื่อนค่อยเคลื่อนคลา　ดาษดาดอกบัวขาวคลัวเคลีย
นกกาน้ำดำปลากระสาสูง　เป็นฝูงฝูงเข้าใกล้มันไปเสีย
นกยางขาวเหล่านกยางมีหางเปีย　ล้วนตัวเมียหมดสิ้นทั้งดินแดน
ถึงเดือนไข่ไปลับแลเมืองแม่ม่าย　ขึ้นไข่ชายเขาโขดนับโกฏิแสน
พอบินได้ไปประเทศทุกเขตแคว้น　คนทั้งแผ่นดินมิได้ไข่นกยาง
โอ้นึกหวังสังเวชประเภทสัตว์　ต้องขาดขัดคู่ครองจึงหมองหมาง
เหมือนอกชายหมายมิตรคิดระคาง　มาอ้างว้างอาทะวาเอกากายฯ

๏ ถึงบ้านลาวเห็นแต่ลาวพวกชาวบ้าน　ล้วนหูยานอย่างบ่วงเหมือนห่วงหวาย
ไม่เหมือนลาวชาวกรุงที่นุ่งลาย　ล้วนกรีดกรายหยิบหย่งทรงสำอาง
ถึงบางพูดพูดมากคนปากหมด　มีแต่ปดเป็นอันมากเขาถากถาง
พี่พูดน้อยค่อยประคิ่นลิ้นลูกคาง　เหมือนหญิงช่างฉอเลาะปะเหลาะชายฯ



สิงโตจีนตีนตัวหน้ากลัวกลอก ขยับขยอกแยกเขี้ยวเสี้ยวแสยง

นิราศภูเขาทอง

๏ เดือนสิบเอ็ดเสร็จธุระพระวสา
รับกฐินภิญโญโมทนา ชุลีลาลงเรือเหลืออาลัย
ออกจากวัดทัศนาดูอาวาส เมื่อตรุษสารทพระวสาได้อาศัย
สามฤดูอยู่ดีไม่มีภัย มาจำไกลอารามเมื่อยามเย็น
โอ้อาวาสราชบุรณะพระวิหาร แต่นี้นานนับทิวาจะมาเห็น
เหลือรำลึกนึกน่าน้ำตากระเด็น เพราะขุกเข็ญคนพาลมารานทาง
จะยกหยิบธิบดีเป็นที่ตั้ง ก็ใช้ถังแทนสัดเห็นขัดขวาง
จึ่งจำลาอาวาสนิราศร้าง มาอ้างว้างวิญญาณ์ในสาครฯ

๏ ถึงหน้าวังดังหนึ่งใจจะขาด คิดถึงบาทบพิตรอดิศร
โอ้ผ่านเกล้าเจ้าประคุณของสุนทร แต่ปางก่อนเคยเฝ้าทุกเช้าเย็น
พระนิพพานปานประหนึ่งศีรษะขาด ด้วยไร้ญาติยากแค้นถึงแสนเข็ญ
ทั้งโรคซ้ำกรรมซัดวิบัติเป็น ไม่เล็งเห็นที่ซึ่งจะพึ่งพา
จะสร้างพรตอตส่าห์ส่งส่วนบุญถวาย ประพฤติฝ่ายสมณะทั้งวสา
เป็นสิ่งของฉลองคุณมุลิกา ขอเป็นข้าเคียงพระบาททุกชาติไปฯ

๏ ถึงหน้าแพแลเห็นเรือที่นั่ง คิดถึงครั้งก่อนมาน้ำตาไหล
เคยหมอบรับกับพระจมื่นไวย แล้วลงในเรือที่นั่งบัลลังก์ทอง
เคยทรงแต่งแปลงบทพจนารถ เคยรับราชโองการอ่านฉลอง
จนกฐินสิ้นแม่น้ำแลลำคลอง มิได้ข้องเคืองขัดหัทยา
เคยหมอบใกล้ได้กลิ่นสุคนธ์ตลบ ละอองอบรสรื่นชื่นนาสา
สิ้นแผ่นดินสิ้นรสสุคนธา วาสนาเราก็สิ้นเหมือนกลิ่นสุคนธ์ฯ

๏ ดูในวังยังเห็นหอพระอัฐิ ตั้งสติเติมถวายฝ่ายกุศล
ทั้งปิ่นเกล้าเจ้าพิภพจบสกล ให้ผ่องพ้นภัยสำราญผ่านบุรินทร์ฯ

๏ ถึงอารามนามวัดประโคนปัก ไม่เห็นหลักลือเล่าว่าเสาหิน
เป็นสำคัญปันแดนในแผ่นดิน มิรู้สิ้นสุดชื่อที่ลือชา
ขอเดชะพระพุทธคุณช่วย แม้นมอดม้วยกลับชาติวาสนา
อายุยืนหมื่นเท่าเสาศิลา อยู่คู่ฟ้าดินได้ดังใจปอง
ไปพ้นวัดทัศนาริมท่าน้ำ แพประจำจอดรายเขาขายของ
มีแพรผ้าสารพัดสีม่วงตอง ทั้งสิ่งของขาวเหลืองเครื่องสำเภาฯ

๏ ถึงโรงเหล้าเตากลั่นควันโขมง มีคันโพงผูกสายไว้ปลายเสา
โอ้บาปกรรมน้ำนรกเจียวอกเรา ให้มัวเมาเหมือนหนึ่งบ้าเป็นน่าอาย
ทำบุญบวชกรวดน้ำขอสำเร็จ สรรเพชญโพธิญาณประมาณหมาย
ถึงสุราพารอดไม่วอดวาย ไม่ใกล้กรายแกล้งเมินก็เกินไป
ไม่เมาเหล้าแล้วแต่เรายังเมารัก สุดจะหักห้ามจิตคิดไฉน
ถึงเมาเหล้าเช้าสายก็หายไป แต่เมาใจนี้ประจำทุกค่ำคืนฯ

๏ ถึงบางจากจากวัดพลัดพี่น้อง มามัวหมองม้วนหน้าไม่ฝ่าฝืน
เพราะรักใคร่ใจจืดไม่ยืดยืน จึงต้องขืนในพรากมาจากเมือง
ถึงบางพลูคิดถึงคู่เมื่ออยู่ครอง เคยใส่ซองส่งให้ล้วนใบเหลือง
ถึงบางพลัดเหมือนพี่พลัดมาขัดเคือง ทั้งพลัดเมืองพลัดสมรมาร้อนรน
ถึงบางโพธิ์โอ้พระศรีมหาโพธิ์ ร่มริโรธธรุกขมูลให้พูนผล
ขอเดชะอานุภาพพระทศพล ให้ผ่องพ้นภัยพาลสำราญกายฯ

๏ ถึงบ้านญวนล้วนแต่โรงแลสะพรั่ง มีข้องขังกุ้งปลาไว้ค้าขาย
ตรงหน้าโรงโพงพางเขาวางราย พวกหญิงชายพร้อมเพรียงมาเมียงมอง
จะเหลียวกลับลับเขตประเทศสถาน ทรมานหม่นไหม้ฤทัยหมอง
ถึงเขมาอารามอร่ามทอง พึ่งฉลองเลิกงานเมื่อวานซืนฯ

๏ โอ้ปางหลังครั้งสมเด็จพระบรมโกศ มาผูกโบสถ์ก็ได้มาบูชาชื่น
ชมพระพิมพ์ริมผนังยังยั่งยืน ทั้งแปดหมื่นสี่พันได้วันทา
โอ้ครั้งนี้มิได้เห็นเล่นฉลอง เพราะตัวต้องตกประดาษวาสนา
เป็นบุญน้อยพลอยนึกโมทนา พอนาวาติดชลเข้าวนเวียน
ดูน้ำวิ่งกลิ้งเชี่ยวเป็นเกลียวกลอก กลับกระฉอกฉาดฉันฉวัดเฉวียน
บ้างพลุ่งพลุ่งวุ้งวงเหมือนกงเกวียน ดูเปลี่ยนเปลี่ยนคว้างคว้างเป็นหว่างวน
ทั้งหัวท้ายกรายแจวกระชากจ้วง ครรไลล่วงเลยทางมากลางหน
โอ้เรือพ้นวนมาในสาชล ใจยังวนหวังสวาทไม่คลาดคลาฯ

๏ ตลาดแก้วแล้วไม่เห็นตลาดตั้ง สองฟากฝั่งก็แต่ล้วนสวนพฤกษา
โอ้รินรินกลิ่นดอกไม้ใกล้คงคา เหมือนกลิ่นผ้าแพรดำร่ำมะเกลือ
เห็นโศกใหญ่ใกล้น้ำระกำแฝง ทั้งรักแซงแซมสวาทประหลาดเหลือ
เหมือนโศกพี่ที่ระกำก็ซ้ำเจือ เพราะรักเรื้อแรมสวาทมาคลาดคลาย
ถึงแขวงนนท์ชลมารคตลาดขวัญ มีพ่วงแพแพรพรรณเขาค้าขาย
ทั้งของสวนล้วนแต่เรือเรียงราย พวกหญิงชายชุมกันทุกวันคืนฯ

๏ มาถึงบางธรณีทวีโศก ยามวิโยคยากใจให้สะอื้น
โอ้สุธาหนาแน่นเป็นแผ่นพื้น ถึงสี่หมื่นสองแสนทั้งแดนไตร
เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก็เท่านี้ ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย
ล้วนหนามเหน็บเจ็บแสบคับแคบใจ เหมือนนกไร้รังเร่อยู่เอกาฯ

๏ ถึงเกร็ดย่านบ้านมอญแต่ก่อนเก่า ผู้หญิงเกล้ามวยงามตามภาษา
เดี๋ยวนี้มอญถอนไรจุกเหมือนตุ๊กตา ทั้งผัดหน้าจับเขม่าเหมือนชาวไทย
โอ้สามัญผันแปรไม่แท้เที่ยง เหมือนอย่างเยี่ยงชายหญิงทิ้งวิสัย
นี่หรือจิตคิดหมายมีหลายใจ ที่จิตใครจะเป็นหนึ่งอย่าพึงคิดฯ

๏ ถึงบางพูดพูดดีเป็นศรีศักดิ์ มีคนรักรสถ้อยอร่อยจิต
แม้นพูดชั่วตัวตายทำลายมิตร จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพูดจาฯ

๏ ถึงบ้านใหม่ใจจิตก็คิดอ่าน จะหาบ้านใหม่มาดเหมือนปรารถนา
ขอให้สมคะเนเถิดเทวา จะได้ผาสุกสวัสดิ์จำกัดภัย
ถึงบางเดื่อโอ้มะเดื่อเหลือประหลาด บังเกิดชาติแมลงหวี่มีในไส้
เหมือนคนพาลหวานนอกย่อมขมใน อุปไมยเหมือนมะเดื่อเหลือระอา
ถึงบางหลวงเชิงรากเหมือนจากรัก สู้เสียศักดิ์สังวาสพระศาสนา
เป็นล่วงพ้นรนราคราคา ถึงนางฟ้าจะมาให้ไม่ไยดีฯ

๏ ถึงสามโคกโศกถวิลถึงปิ่นเกล้า พระพุทธเจ้าหลวงบำรุงซึ่งกรุงศรี
ประทานนามสามโคกเป็นเมืองตรี ชื่อปทุมธานีเพราะมีบัว
โอ้พระคุณสูญลับไม่กลับหลัง แต่ชื่อตั้งก็ยังอยู่เขารู้ทั่ว
โอ้เรานี้ที่สุนทรประทานตัว ไม่รอดชั่วเช่นสามโคกยิ่งโศกใจ
สิ้นแผ่นดินสิ้นนามตามเสด็จ ต้องเที่ยวเตร็ดเตร่หาที่อาศัย
แม้นกำเนิดเกิดชาติใดใด ขอให้ได้เป็นข้าฝ่าธุลี
สิ้นแผ่นดินขอให้สิ้นชีวิตบ้าง อย่ารู้ร้างบงกชบทศรี
เหลืออาลัยใจตรมระทมทวี ทุกวันนี้ก็ซังตายทรงกายมาฯ

นิราศเมืองเพชร

๏ โอ้รอนรอนอ่อนแสงพระสุริย์ฉาย
ท้องฟ้าคล้ำน้ำค้างลงพร่างพราย พระพายชายชื่นเชยรำเพยพาน
อนาถหนาวคราวอาสาเสด็จ ไปเมืองเพชรบุรินที่ถิ่นสถาน
ลงนาวาหน้าวัดนมัสการ อธิษฐานถึงคุณกรุณา
ช่วยชุบเลี้ยงเพียงชนกที่ปกเกศ ถึงต่างเขตของประสงค์คงอาสา
จึงจดหมายรายทางกลางคงคา แต่นาวาเลี้ยวล่องเข้าคลองน้อยฯ

๏ ได้เห็นแต่แพแขกที่แปลกเพศ ขายเครื่องเทศเครื่องไทยได้ใช้สอย
ถึงวัดหงส์เห็นแต่หงส์เสาธงลอย เป็นหงส์ห้อยห่วงธงใช่หงส์ทอง
ถึงวัดพลับลับลี้เป็นที่สงัด เห็นแต่วัดสังข์กระจายไม่วายหมอง
เหมือนกระจายพรายพลัดกำจัดน้อง มาถึงคลองบางลำเจียกสำเหนียกนาม
ลำเจียกเอ๋ยเคยชื่นระรื่นรส ต้องจำอดออมระอาด้วยหนาหนาม
ถึงคลองเตยเตยแตกใบแฉกงาม คิดถึงยามปลูกรักมักเป็นเตย
จนไม่มีที่รักเป็นหลักแหล่ง ต้องคว้างแคว้งคว้าหานิจจาเอ๋ย
โอ้เปลี่ยวใจไร้รักที่จักเชย ชมแต่เตยแตกหนามเมื่อยามโซ
ถึงบางหลวงล่วงล่องเข้าคลองเล็ก ล้วนบ้านเจ๊กขายหมูอยู่อักโข
เมียขาวขาวสาวสวยล้วนรายโป หัวอกโอ้อายใจมิใช่เล็ก
ไทยเหมือนกันครั้นว่าขอเอาหอห้อง ต้องขัดข้องแข็งกระด้างเหมือนอย่างเหล็ก
มีเงินงัดคัดง้างเหมือนอย่างเจ๊ก ถึงลวดเหล็กลนร้อนอ่อนละไมฯ

๏ ถึงวัดบางนางชีมีแต่สงฆ์ ไม่เห็นองค์นางชีอยู่ที่ไหน
หรือหลวงชีมีบ้างเป็นอย่างไร คิดจะใคร่แวะหาปรึกษาชี
ก็มืดค่ำอำลาทิพาวาส เลยลีลาศล่วงทางกลางวิถี

ถึงวัดบางนางนองแม้นน้องมี มาถึงที่ก็จะต้องนองน้ำตา
ตัวคนเดียวเที่ยวเล่นไม่เป็นห่วง แต่เศร้าทรวงสุดหวังที่ฝั่งฝา
ที่เห็นเห็นเป็นแต่ปะได้ประดา ก็ลอบรักลักลาคิดอาลัย
จะแลเหลียวเปลี่ยวเนตรเป็นเขตสวน มะม่วงพรวนหมากมะพร้าวสาวสาวไสว
พฤกษาออกดอกลูกเขาปลูกไว้ หอมดอกไม้กลิ่นกลบอบละอองฯ

๏ โอ้รื่นรื่นชื่นเชยเช่นเคยหอม เคยถนอมนวลปรางมาหมางหมอง
ถึงบางหว้าอารามนามจอมทอง ดูเรืองรองรุ่งโรจน์ที่โบสถ์ราม
สาธุสะพระองค์มาทรงสร้าง เป็นเยี่ยงอย่างไว้ในภาษาสยาม
ในพระโกศโปรดปรานประทานนาม โอรสราชอารามงามเจริญ
มีเขื่อนรอบขอบคูดูพิลึก กุฎีตึกเก๋งกุฏิ์สุดสรรเสริญ
ที่ริมน้ำทำศาลาไว้น่าเพลิน จนเรือเดินมาถึงทางบางขุนเทียน
โอ้เทียนเอ๋ยเคยแจ้งแสงสว่าง มาหมองหมางมืดมิดตะขวิดตะเขวียน
เหมือนมืดในใจจนต้องวนเวียน ไม่ส่องเทียนให้สว่างหนทางเลยฯ

๏ บางประทุนเหมือนประทุนได้อุ่นจิต พอป้องปิดเป็นหลังคานิจจาเอ๋ย
หนาวน้ำค้างพร่างพรมลมรำเพย ได้พิงเขนยนอนอุ่นประทุนบังฯ

๏ ถึงคลองขวางบางระแนะแวะข้างขวา ใครหนอมาแนะแหนกันแต่หลัง
ทุกวันนี้วิตกเพียงอกพัง แนะให้มั่งแล้วก็เห็นจะเป็นการฯ

๏ ถึงวัดไทรไทรใหญ่ใบชอุ่ม เป็นเซิงซุ้มสาขาพฤกษาศาล
ขอเดชะพระไทรซึ่งชัยชาญ ช่วยอุ้มฉานไปเช่นพระอนิรุธ
ได้ร่วมเตียงเคียงนอนแนบหมอนหนุน พออุ่นอุ่นแล้วก็ดีเป็นที่สุด
จะสังเวยหมูแนมแก้มมนุษย์ เทพบุตรจะได้ชื่นทุกคืนวันฯ

๏ ถึงบางบอนบอนที่นี่มีแต่ชื่อ เขาเลื่องลือบอนข้างบางยี่ขัน
อันบอนต้นบอนน้ำตาลย่อมหวานมัน แต่ปากคันแก้ไขมิใคร่ฟังฯ

๏ ถึงวัดกกรกร้างอยู่ข้างซ้าย เป็นรอยรายปืนพม่าที่ฝาผนัง
ถูกทะลุปรุไปแต่ไม่พัง แต่โบสถ์ยังทนปืนอยู่ยืนนาน
แม้นมั่งมีมิให้ร้างจะสร้างฉลอง ให้เรืองรองรุ่งโรจน์โบสถ์วิหาร
ด้วยที่นี่ที่เคยตั้งโขลนทวาร ได้เบิกบานประตูป่าพนาลัยฯ

๏ โอ้อกเอ๋ยเลยออกประตูป่า กำดัดดึกนึกน่าน้ำตาไหล
จะเหลียวหลังสั่งสาราสุดาใด ก็จนใจด้วยไม่มีไมตรีตรึง
ช่างเป็นไรไพร่ผู้ดีก็มิรู้ ใครแลดูเราก็นึกรำลึกถึง
จะปรับไหมได้หรือไม่อื้ออึง เป็นที่พึ่งพาสนาพอพาใจ
โอ้นึกนึกดึกเงียบยะเยียบอก เห็นแต่กกกอปรงเป็นพงไสว
ลดาวัลย์พันพุ่มชอุ่มใบ เรไรไพเราะร้องซ้องสำเนียง
เสียงกรอดเกรียดเขียดกบเข้าขบเขี้ยว เหมือนกรับเกรี้ยวกรอดกรีดวะหวีดเสียง
หริ่งหริ่งแร่แม่ม่ายลองไนเรียง แซ่สำเนียงหนาวในใจรำจวน
เหมือนดนตรีปี่ป่าประสายาก ทั้งสองฟากฟังให้อาลัยหวน
ดังขับขานหวานเสียงสำเนียงนวล เมื่อโอดครวญคราวฟังให้วังเวงฯ

๏ ถึงศีรษะกระบือเป็นชื่อบ้าน ระยะย่านยุงชุมรุมข่มเหง
ทั้งกุมภากล้าหาญเขาพานเกรง ให้วังเวงวิญญูาณ์เอกากาย
ถึงศิษย์หามาตามเมื่อยามเปลี่ยว เหมือนมาเดียวแดนไพรน่าใจหาย
ถึงศีรษะละหานเป็นย่านร้าย ข้างฝั่งซ้ายแสมดำเขาทำฟืน
ถึงโคกขามคร้ามใจได้ไต่ถาม โคกมะขามดอกมิใช่อะไรอื่น
ไม่เห็นแจ้งแคลงทางเป็นกลางคืน ยิ่งหนาวชื้นช้ำใจมาในเรือ

ถึงย่านซื่อสมชื่อด้วยซื่อสุด ใจมนุษย์เหมือนกระนี้แล้วดีเหลือ
เป็นป่าปรงพงพุ่มดูครุ่มเครือ เหมือนซุ้มเสือซ่อนร้ายไว้ภายใน
ถึงบ้านขอมลอมฟืนดูดื่นดาษ มีอาวาสวัดวาที่อาศัย
ออกชะวากปากชลามหาชัย อโณทัยแย้มเยี่ยมเหลี่ยมพระเมรุฯ

๏ ข้างฝั่งซ้ายชายทะเลเป็นลมคลื่น นภางค์พื้นเผือดแดงดังแสงเสน
แม่น้ำกว้างว้างเวิ้งเป็นเชิงเลน ลำพูเอนอ่อนทอดยอดระย้า
หยุดประทับยับยั้งอยู่ฝั่งซ้าย แสนสบายบังลมร่มรุกขา
บรรดาเรือเหนือใต้ทั้งไปมา คอยคงคาเกลื่อนกลาดไม่ขาดคราว
บ้างหุงต้มงมงายทั้งชายหญิง บ้างแกงปิ้งปากเรียกกันเพรียกฉาว
เสียงแต่ตำน้ำพริกอยู่กริกกราว เหมือนเสียงส้าวเกราะโกร่งที่โรงงานฯ

๏ เห็นฝูงลิงวิ่งตามกันสอสอ มาคอยขอโภชนากระยาหาร
คนทั้งหลายชายหญิงทิ้งให้ทาน ต่างลนลานล้วงได้เอาไพล่พลิ้ว
เวทนาวานรอ่อนน้อยน้อย กระจ้อยร่อยกระจิริดจิดจีดจิ๋ว
บ้างเกาะแม่แลโลดกระโดดปลิว ดูหอบหิ้วมิให้ถูกตัวลูกเลยฯ

๏ โอ้พ่อแม่แต่ชั้นลิงไม่ทิ้งบุตร เพราะแสนสุดเสน่หานิจจาเอ๋ย
ที่ลูกอ่อนป้อนนมนั่งชมเชย กระไรเลยแลเห็นน่าเอ็นดู
แต่ลิงใหญ่อ้ายทโมนมันโลนเหลือ จนชาวเรือเมินหมดด้วยอดสู
ทั้งลิงเผือกเทือกเถามันเจ้าชู้ ใครแลดูมันนักมันยักคิ้ว
บ้างกระโดดโลดหาแต่อาหาร ได้สมานยอดแสมพอแก้หิว
เขาโห่เกรียวประเดี๋ยวใจก็ไพล่พลิ้ว กลับชี้นิ้วให้ดูอดสูตาฯ

นิราศพระประธม

๏ พอจวนรุ่งฝูงนกวิหคร้อง ประสานซ้องเซ็งแซ่ดังแตรสังข์
กระเหว่าหวานขานเสียงสำเนียงดัง เหมือนชาววังหวีดเสียงสำเนียงนวล
อโณทัยไตรตรัสจำรัสแสง กระจ่างแจ้งแจ่มฟ้าพฤกษาสวน
หอมดอกไม้หลายพรรณให้รัญจวน เหมือนกลิ่นนวลน้ำกุหลาบซึ่งซาบทรวง
โอ้บุปผาสารพัดที่กลัดกลีบ ครั้นรุ่งรีบบานงามไม่ห้ามหวง
ให้ชื่นชุ่มภุมรินสิ้นทั้งปวง ได้ซาบทรวงเสาวรสไม่อดออม
แต่ดอกฟ้าส่าหรีเจ้าพี่เอ๋ย มิหล่นเลยละให้หมู่แมงภู่สนอม
จะกลัดกลิ่นสิ้นรสเพราะมดตอม จนหายหอมแลกลอกเหมือนดอกกลอยฯ

๏ ถึงวัดสักเหมือนพึ่งรักที่ศักดิ์สูง สูงกว่าฝูงเขาเหินเห็นเกินสอย
แม้นดอกฟ้าคลาเคลื่อนหล่นเลื่อนลอย จะได้คอยเคียงรับประคับประคอง
บางขนุนขุนกองมีคลองกว้าง ว่าเดิมบางชื่อถนนเขาขนของ
เป็นเรื่องหลังครั้งคราวท้าวอู่ทอง แต่คนร้องเรียกเฟือนไม่เหมือนเดิม
สุดาใดได้เพื่อนอย่าเฟือนพี่ เหมือนมณีนพรัตน์ฉัตรเฉลิม
อันน้ำในใจรักช่วยตักเติม ให้พูนเพิ่มพิศวาสอย่าคลาดคลาย
บางนายไกรไกรทองอยู่คลองนี้ ชื่อจึงมีมาทุกวันเหมือนมั่นหมาย
ไปเข่นฆ่าชาละวันให้พลันตาย เป็นยอดชายเชี่ยวชาญการวิชา
ได้ครอบครองสองสาวชาวพิจิตร สมสนิทนางตะเข้เสน่หา
เหมือนตัวพี่นี้ได้ครองแต่น้องยา จะเกื้อหน้าพางามขึ้นครามครัน
ถึงคลองขวางบางระนกโอ้อกพี่ แม้นปีกมีเหมือนหนึ่งนกจะผกผัน
ไปอุ้มแก้วแววตาพาจรัล มาด้วยกันกับทั้งคู่ที่อยู่ริม
คงร่วมเรือเมื่อว่าตื่นสะอื้นอ้อน จะคอยช้อนโฉมอุ้มไม่หยุมหยิม
ให้แย้มสรวลชวนเสบยเฝ้าเชยชิม กว่าจะอิ่มอกแอบแนบนิทรา
บางคูเวียงเสียงเงียบเซียบสงัด เป็นจังหวัดเวียงสวนล้วนพฤกษา

ดูรูปนางบางคูเวียงเหมือนเหนียงนา ไม่เหมือนหน้านางนั่งในวังเวียง
เห็นโรงหีบหนีบอ้อยเขาคอยป้อน มีคนต้อนควายตวาดไม่ขาดเสียง
เห็นน้ำอ้อยย้อยรางที่อ่างเรียง โอ้พิศเพียงชลนาพี่จาบัลย์
อันลำอ้อยย่อยยับเหมือนกับอก น้ำอ้อยตกเหมือนน้ำตาพี่กว่าขัน
เขาโหมไฟในโรงโขมงควัน เหมือนอั้นอั้นอกกลุ้มรุมระกำ
โอ้น้ำในใจคนเหมือนต้นอ้อย ข้างปลายกร่อยชืดชิมไม่อิ่มหนำ
ต้องหันหีบหนีบแตกให้แหลกลำ นั่นแลน้ำจึงจะหวานเพราะจานเจือฯ

๏ ถึงบางม่วงง่วงจิตคิดถึงม่วง ต้องจากทรวงเสียใจอาลัยเหลือ
มะม่วงงอมหอมหวนเหมือนนวลเนื้อ มิรู้เบื่อบางม่วงเหมือนดวงใจ
เห็นต้นรักหักโค่นต้นสนัด เป็นรอยตัดรักขาดให้หวาดไหว
เหมือนตัดรักหักสวาทขาดอาลัย ด้วยเห็นใจเจ้าเสียแล้วเจ้าแก้วตาฯ

๏ ถึงบางใหญ่ให้จอดทอดประทับ เข้าเทียบกับกิ่งรักไม่พักหา
เมื่อกินข้าวเขาก็หักใบรักมา จิ้มปลาร้าลองดูด้วยอยู่ริม
อร่อยนักรักอ่อนปลาช่อนย่าง เปรียบเหมือนนางเนื้อนุ่มที่หยุมหยิม
อยากรู้จักรักใคร่พึ่งได้ชิม ชอบแต่จิ้มปลาร้าจึงพารวย
โอ้รักต้นคนรักเขาหักให้ ไม่พักได้เด็ดรักไม่พักฉวย
แต่รักน้องต้องประสงค์ถึงงงงวย ใครไม่ช่วยชักนำให้กล้ำกลืนฯ

๏ เสพอาหารหวานคาวเมื่อคราวยาก ล้วนของฝากเฟื่องฟูค่อยชูชื่น
แต่มะแป้นแกนในจะไปคืน ของอื่นอื่นอักโขล้วนโอชา
เห็นสิ่งของน้องรักฟักจันอับ แช่อิ่มพลับผลชิดเป็นปริศนา
พี่จรจากฝากชิดสนิทมา เหมือนแก้วตาตามติดมาชิดเชื้อ
แผ่นขนุนวุ้นแท่งของแห้งสิ้น แต่ละชิ้นชูใจอาลัยเหลือ
ได้ชื่นชิมอิ่มหนำทั้งลำเรือ เพราะน้องเนื้อนพคุณกรุณาฯ

๏ แล้วเข้าทางบางใหญ่ครรไลล่อง ไปตามคลองเคลื่อนคล้อยละห้อยหา
เห็นสิ่งไรในจังหวัดรัถยา สะอื้นอาลัยถึงคะนึงนวล
แม้นแก้วตามาเห็นเหมือนเช่นนี้ จะยินดีด้วยดอกไม้ที่ในสวน
ไม่แจ้งนามถามพี่จะชี้ชวน ชมลำดวนดอกส้มต้นนมนาง
ที่ริมน้ำง้ำเงื้อมจะเอื้อมหัก เอายอดรักให้น้องเมื่อหมองหมาง
ไม่เหมือนหมายสายสวาทมาขาดกลาง โอ้อ้างว้างวิญญาณ์ในสาคร๚

๏ บางกระบือเห็นกระบือเหมือนชื่อบ้าน แสนสงสารสัตว์นาฝูงกาสร
ลงปลักเปลือกเกลือกเลนระเนนนอน เหมือนจะร้อนรนร่ำทุกค่ำคืน
โอ้อกพี่นี้ก็ร้อนเพราะศรรัก ถึงฝนสักแสนห่าไม่ฝ่าฝืน
แม้นเหมือนรสพจมานเมื่อวานซืน จะชูชื่นใจพี่ด้วยปรีดิ์เปรม
โอ้เปรียบชายคล้ายนกวิหคน้อย จะเลื่อนลอยลงสรงกับหงส์เหม
ได้ใกล้เคียงเรียงริมจะอิ่มเอม แสนเกษมสุดสวาทไม่คลาดคลาย๚

๏ ถึงคลองย่านบ้านบางสุนัขบ้า เหมือนขี้ข้านอกเจ้าเฉาฉงาย
เป็นบ้าจิตคิดแค้นด้วยแสนร้าย ใครใกล้กรายเกลียดกลัวทุกตัวคน๚

๏ ถึงลำคลองช่องกว้างชื่อบางโสน สะอื้นโอ้อ้างว้างมากลางหน
โสนออกดอกระย้าริมสาชล บ้างร่วงหล่นแลงามเมื่อยามโซ
แต่ต้นเบาเขาไม่ใช้เช่นใจหญิง เบาจริงจริงเจียวใจเหมือนไม้โสน
เห็นตะโกโอ้แสนแค้นตะโก ถึงแสนโซสิ้นคิดไม่ติดตาม
พอสุดสวนล้วนแต่เหล่าเถาสวาด ขึ้นพ้นพาดเพ่งพิศให้คิดขาม
ชื่อสวาดพาดเพราะเสนาะนาม แต่ว่าหนามรกระชะกะกาง
สวาดต้นคนต้องแล้วร้องอุ่ย ด้วยรุกรุยรกเรื้อรังเสือสาง
จนชั้นลูกถูกต้องเป็นกองกลาง เปรียบเหมือนอย่างลูกสวาทศรียาตรา
ริมลำคลองท้องทุ่งดูวุ้งเวิ้ง ด้วยน้ำเจิ่งจอกผักขึ้นหนักหนา
ดอกบัวเผื่อนเกลื่อนกลาดดาษดา สันตะวาสายติ่งต้นลินจง๚

๏ ถึงบ้านใหม่ธงทองริมคลองลัด ที่หน้าวัดเห็นเขาปักเสาหงส์
ขอความรักหนักแน่นให้แสนตรง เหมือนคันธงแท้เที่ยงอย่าเอียงเอน
ได้ชมวัดศรัทธาสาธุสะ ไหว้ทั้งพระปฏิมามหาเถร
นาวาล่องคล่องแคล่วเขาแจวเจน เฟือยระเนนน้ำพร่างกระจ่างกระจาย
ดูชาวบ้านพรานปลาทำลามก เที่ยวดักนกยิงเนื้อมาเถือขาย
เป็นทุ่งนาป่าไม้รำไรราย พวกหญิงชายชาวเถื่อนอยู่เรือนโรงฯ

๏ ที่ริมคลองสองฝั่งเขาตั้งบ้าน น่าสำราญเรียงรันควันโขมง
ถึงชะวากปากช่องชื่อคลองโยง เป็นทุ่งโล่งลิบลิ่วหวิวหวิวใจ
มีบ้านช่องสองฝั่งชื่อบางเชือก ล้วนตมเปือกเปอะปะสวะไสว
ที่เรือน้อยลอยล่องค่อยคล่องไป ที่เรือใหญ่โป้งโล้งต้องโยงควาย
เวทนากาสรสู้ถอนถีบ เขาตีรีบเร่งไปน่าใจหาย
ถึงแสนชาติจะมาเกิดกำเนิดกาย อย่าเป็นควายรับจ้างที่ทางโยงฯ



รูปปั้นภายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ วัดเทพธิดาราม วรวิหาร

นิราศสุพรรณ

๏ เดือนช่วงดวงเด่นฟ้า ดาดาว
จรูญจรัดรัศมีพราว พร่างพร้อย
ยามดึกนึกหนาวหนาว เขนยแนบ แอบเอย
เย็นฉ่ำน้ำค้างย้อย เยือกฟ้าพาหนาวฯ

๏ มหานากฉวากวุ้ง คุ้งคลอง
ชุ่มชื่นรื่นรุกขีสอง ฝั่งน้ำ
คุกคิดมิศหมายครอง สัจสวาดิ ขาดเอย
กล้าตกรกเรื้อซ้ำ โศกทั้งหม่างสมรฯ

๏ ขอฝากซากสวาดิสร้อย สุรธร
ไว้ที่ท่าสาคร เขตนี้
ศาลาน่าวัดภร พี่ฝาก มากเอย
ใครที่พี่เป็นผี้ พี่ให้อ์ไภยเจริญฯ

๏ จำร้างห่างน้องนึก น่าสวน
สองฝ่ายชายหญิงยวน ยั่วเย้า
หวังชายฝ่ายหญิงชวน ชื่นเช่น เหนเอย
กลเช่นเล่นซักเสร้า เสพเผื้อนเฟือนเกษม ฯ

๏ เลี้ยวลัดวัดษเกษก้ม คมลา
กุฏศพนบมานดา เกิดเกล้า
เดชะพระกุศลภา พ้นโลก โอกฆเอย
เสวยศุกทุกค่ำเช้า ช่องชั้นสวรรยางคฯ

๏ เชิงเลนเปนตลาดสล้าง หลักเรือ
โอ่งอ่างบ้างอิดเกลือ เกลื่อนกลุ้ม
หลีกล่องช่องเล็กเหลือ ลำบาก ยากแฮ
ออกแม่น้ำย่ำถุ้ม ถี่ฆ้องสองยามฯ

๏ แซ่เสียงเวียงราชก้อง กังสดาน
หง่งหงั่งระฆังขาน แข่งฆ้อง
สังแตรแซ่เสียงประสาร สังขีด ดีดเอย
ยามดึกครึกครื้นก้อง ปี่แก้วแจ้วเสียงฯ

๏ วัดเลียบเงียบสงัดหน้า อาราม
ขุกคิดเคยพญายาม แย่งน้อง
รวยรินกลิ่นสไบทราม สวาดร่วง ทรวงเอย
สูรกลิ่นสริ้นกลอนพร้อง เพราะเจ้าเบาใจฯ

๏ เจริญบุญสุรธรไว้ ให้สมร
สืบสวัสสัฐาภร ผ่องแผ้ว
เชิญทราบกาพกลกลอน กล่าวกลิ่น ถวินเอย
จำขาดชาตินี้แล้ว คลาดน้องของสงวนฯ

๏ วัดแจ้งแต่งตึกตั้ง เตียงนอน
เคยปกนกน้อยคอน คู่พร้อง
เคยลอบตอบสารสมร สมานสมัคร รักเอย
จำจากพรากนุชน้อง นกน้อยลอยลมฯ

๏ สาวแก่แม่ม่ายแม้น มีคุณ
ขอเดชะพระวรุณ ราชรู้
ยามดึกนึกส่งบุญ แบ่งฝาก มากเอย
วัดช่วยอวยสวัสดิขู้ คิดพร้องสนองเพลงฯ

๏ ยนฉนวนหวนนึกน้ำ เนตรนอง
พระธินั่งบันลังทอง ที่เฝ้า
ชำระพระนิพนสนอง เสด็จสนิด ชิดเอย
สริ้นแผ่นดินปกเกล้า กลับร้างห่างฉนวนฯ

๏ แบ่งบุญสุรธรเชื้อ ชิณวง
สืบช่างทางพุทพง ผ่องแผ้ว
ถวายพระหริรักทรง สารภิเศศ เสวตรเอย
ลุโลกโมฆเมืองแก้ว กิจร้ายหายสูรฯ

๏ อีกองมงกุฎิเกล้า เขากรุง
สืบกษัตรขัติยบำรุง รอบแคว้น
ถวายพระอนิสงพดุง พเดชเฟื่อง กเดื่องเอย
สิ่งโศกโรคเรื่องแค้น ขจัดผ้ายวายเขนฯ

๏ ท่าช้างหว่างค่ายล้อม แหล่งสถาน
ครั้งพระโกฏโปรฐประทาน ที่ให้
เคยอยู่คู่สำราน ร่วมเย่า เจ้าเอย
เหนแต่ที่หมีได้ ภบน้องครองสงวนฯ

๏ วังหลังครั้งหนุ่มเหน้า เจ้าเอย
เคยอยู่ชูชื่นเชย ค่ำเช้า
ยามนี้ที่เคยเลย ลืมภัก พี่แฮ
ต่างชื่นอื่นแอบเคล้า คลาศแคล้วแล้วหนอฯ

๏ คิดคำลำภุกไว้ ใคร่เตือน
เคยรักเคยร่วมเรือน ร่วมรู้
อย่าเคืองเรื่องเราเยือน ยามแก่ แม่เอย
ใครที่มีชู้ชู้ ช่วยซ้ำคำโคลงฯ

๏ เลี้ยวทางบางกอกน้อย ลอยแล
บ้านเก่าเย่าเรือนแพ พวกพ้อง
เงียบเหงาเปล่าอกแด ดูแปลก แรกเอย
ลำภุกนึกรักร้อง เรียกน้องในใจฯ

๏ สาวเอยเคยอ่อนหนุ้ม อุ้มสนอม
ออมสนิทชิดกลิ่นหอม กล่อมให้
ไกลห่างว่างอกตรอม ออมตรึก รภุกเอย
เลยอื่นขึ้นครองไว้ ใคร่หว้าหน้าสวนฯ

๏ ยนย่านบ้านบุตั้ง ตีขัน
ขุกคิดเคยชมจรร แจ่มฟ้า
ยามยากหากปันกัน กินซีก ฉลีกแฮ
มีคู่ชูชื่นหน้า นุชปลื้มลืมเดิมฯ

๏ เสียดายสายสวาดโอ้ อาวร
รักพี่มีโทษกร กับน้อง
จำจากพรากพลัดสมร เสมอชีพ เรียมเอย
เสียนุชดุจทรวงต้อง แตกฟ้าผ่าสลายฯ

๏ เคราะห์กำจำห่างน้อง ห้องนอน
หวนนึกดึกเคยวอน ค่อนหว้า
คิดไว้ไม่ห่างจร ห่อนจาก
หากจิตรมิศหลายหน้า ล่าน้องหมองหมางฯ

๏ เดือนตกนกร้องเร่ง สุริยง
เยี่ยมยอดยุคุนททรง ส่องฟ้า
เดือนดับลับโลกคง คืนขึ้น อีกเอย
จันพี่นี้ลับหน้า นับสริ้นดินสวรรฯ

๏ วัดปขาวคราวรุ่นรู้ เรียนเขียน
ทำสุรทสอนเสมียน สมุทน้อย
เดินรวางรวังเวียน หว่างวัด ปขาวเอย
เคยชื่นกลีนกลิ่นสร้อย สวาดิห้างกลางสวนฯ

๏ เห็นเรือนเพื่อนรักร้าง แรมโรย
โอ้อกอาดูรโดย ทเวดด้วย
ดูสวรป่วนจิตรโหย หาดอก สร้อยเอย
แลลับกลับชาติม้วย ไม่ได้ใกล้กลายฯ

๏ บางบำรุบำรุงแก้ว กานดา
แก้วเนตรเชษฐาชรา ร่างแล้ว
ถือบวดตรวจน้ำภา ภพชาติ อื่นเอย
ชาตินี้พี่แคล้ว คลาศค้างห่างสมรฯ

๏ บางรมาดมิ่งมิตครั้ง คราวงาน
บอกบทบุญยังพยาน พยักหน้า
ประทุนประดิศถาน แทนฮ่อง หอเอย
แหวนประดับกับผ้า พี่อ้างรางวันฯ

สงสารสายเนตรน้อง นองชล
ลเนตรพี่เพียงฝอยฝน เฝ่าน้อง
จวนรุ่งรำสอื้นจน จำจาก แจ่มเอย
คราวเคราะเพราะน้องต้อง พยุกล้าสลาตันฯ

๏ สวรหลวงแลสล่างล้วน พฤกษา
เคยเสด็จวังหลังมา เมื่อน้อย
ข้าหลวงเล่นปิดตา ต้องอยู่ โยงเอย
เห็นแต่พลับกับสร้อย ซ่อนซุ้มคลุมโปงฯ

๏ วัดพิกุนกรุ่นกลิ่นเกลี้ยง กลอยใจ
แรกรุ่นรวยมาไล ไส่เหล้น
เรียนร้อยค่อยสอดไหม เหมือนแน่ และเอย
ร้อยคล่องต้องนั่งเน้น นวดฟั้นท่านครูฯ

๏ บางขวางข้างเขตแคว้น แขวงนนท์
สองฟากหมากมพร้าวผล พรรไม้
หอมรื่นชื่นเช่นปน แป้งประ ปรางเอย
เคลิ้มจิตคิดว่าใกล้ กลิ่นเนื้อเจือจรรฯ

๏ เชิงสวรล้วนรักน้ำ คล้ำไคล
ลูกดกรกเรื้อไบ บิดพลิ้ว
รักร้ายฝ่ายตนไกล กลัวรัก นักเอย
เดจลูกถูกยางนิ้ว หนิดเนื้อเหลือดันฯ

๏ บางกรวยตรวดน้ำแบ่ง บุญทาน
ส่งนิ่มนุชนิพพาน ผ่องแผ้ว
จำจากพรากพลัดสถาน ทิ้งพี่ หนีเอย
เห็นแต่คลองน้องแคล้ว คลาศเลื่อนเดือนปีฯ

๏ บางศรีทองคลองบ้านเก่า เจ้าคลอง
สีเพชผัวสีทอง ถิ่นนี้
เลื่องฦๅชื่อเสียงสนอง สำเหนียก นามเอย
คลองคดลดเลี้ยวชี้ เช่นไสร้ไสทองฯ

๏ ล่วงทางบางบ้านเรียด ริมชลา
สองฝั่งพรั่งพฤกษา สลับสล้าง
ไม้ปลูกลูกดอกดา ดกดาษ กลาดเอย
ทรงกลิ่นรินรื่นข้าง ขอบคุ้งฟุ้งขจรฯ

๏ รอกแตแลลอดเลี้ยว โลดโผน
นกหกจกจิกโจน จับไม้
ยางเจ่าเหล่ายางโทน ท่องเที่ยว เหยี่ยวเอย
โฉบฉาบคาบปลาได้ ด่วนขึ้นกลืนกินฯ

๏ บางกร่างข้างคุ้งค่าม เขตคลอง
บางขนุนขุนกอง ก่อสร้าง
ของสวนส่วนเจ้าของ ขายน่า ท่าเอย
สาวแก่แม่ม่ายบ้าง บกน้ำลำเรือฯ

๏ โรงหิบหนิบอ้อยออด แอดเสียง
สองข้างรางรองเรียง รับน้ำ
อ้อยไสไล่ควายเคียง คู่วิ่ง เวียรเอย
อกพี่นี้ชอกช้ำ เช่นอ้อยย่อยรยำฯ

๏ หีบหันนั้นและเหล้ กระลาการ
ขู่ข่มเหงหักหาร ห่อนเว้น
เข้าพวกคิดอ่านพาล เอาผิด พ่อเอย
กลหีบหนิบนิดเน้น นึกช้ำน้ำใจฯ

๏ บางคูเวียงเสียงสงัดล้วน สวนไสว
เวียงชื่อศรีท้าวไท ท่านตั้ง
เวียงราชคลาดแคล้วไกล กลับรฦก นึกเอย
ยามยากจากเมืองทั้ง ถิ่นปลื้มลืมกเษมฯ

๏ บางม่วงทรวงเศร้าคิด เคยชวน
ม่วงเกบมม่วงสวน ศุกรย้า
ม่วงอื่นรื่นรันจวน จิตไม่ ใคร่แฮ
ม่วงหม่อมหอมห่วนหน้า เสน่เนื้อเจือจรรฯ

๏ จันต้นผลห่ามให้ หวนหอม
แมลงภู่วู่เวียนตอม ไต่เคล้า
เพียงพี่ที่สุดถนอม เสน่ห์แจ่ม จรรเอย
พร้องชื่อรื้อเสียวเศร้า โศกร้างห่างจรรฯ

๏ ล่วงทางบางใหญ่บ้าน ด่านคอย
เลี้ยวล่องคลองเล็กลอย เลื่อนช้า
สองฝั่งพรั่งพฤกษพลอย เพลินชื่น ชมเอย
แลเหล่าชาวสวนหน้า เสน่ห์น้องคลองสนอมฯ

๏ คลองคดลดเลี้ยวล้วน หลักตอ
เกะกะรเรือรอ ร่องน้ำ
คดคลองช่องแคบพอ พายถ่อ พ่อเอย
คนคดลดเลี้ยวล้ำ กว่าน้ำลำคลองฯ

๏ ล่วงย่านบ้านวัดร้าง เรือนโรง
ตกทุ่งถึงคลองโยง หย่อมไม้
วัดใหม่ธงทองโถง ที่ติด ตื้นแฮ
ควายลากฝากเชือกไขว้ เคลื่อนคล้อยลอยเลนฯ

๏ คนขี่ตีต้อนเร่ง　　รันควาย
ถอนถีบกีบกอมตกาย　　โก่งโก้
เหนื่อยนักชักเชือกหงาย　　แหงนเบิ่ง เบือนแฮ
คนหวดปวดป่วนโอ้　　สอึกเต้นเผ่นโผนฯ

๏ ทุกข์ใดในโลกล้น　　ล้ำเหลือ
ไม่เท่าควายลากเรือ　　รับจ้าง
หอบฮักจักขุเจือ　　เจิ่งชุ่ม ชลเอย
มนุษย์ดุจติดค้าง　　เฆี่ยนเร้าเอาเงินฯ

๏ สังเวชเหตุด้วยทรัพย์　　ศฤงคาร
พาสัตว์วัตนสงสาร　　โศกเศร้า
ตรวดน้ำร่ำศีลทาน　　ทั่วสัตว์ สวัสดิ์เอย
จงสุขทุกค่ำเช้า　　ชาติพ้นชนมานฯ

๏ ข้างคลองสองฝั่งเฟื้อย　　เฟือยแขม
คาแฝกแซกเซียดแซม　　ซับซ้อน
ในพุ่มกุ่มกกแกม　　กอย่า รย้าแฮ
นกหกวกเวียนหว้อน　　วิ่งเต้นเผ่นโผนฯ

๏ นกกกรุมกลุ้มเกลื่อนท้อง　　ทุ่งนา
คุ่มคุ่มสุ่มสับปลา　　ปากโง้ง
ขยอกขยอกกลอกเหนียงพา　　เพื่อนเที่ยว เกรียวแฮ
ศีรษะกระกรุมโล้ง　　เล่ล้านบ้านเราฯ

นิราศอิเหนา

๏ นิราศร้างห่างเหเสน่หา
ปางอิเหนาเศร้าสุดถึงบุษบา พระพายพาพัดน้องเที่ยวล่องลอย
ตะลึงเหลียวเปลี่ยวเปล่าให้เหงาหงิม สุชลปริ่มเปี่ยมเหยาะเผาะเผาะผอย
โอ้เย็นค่ำน้ำค้างลงพร่างพร้อย น้องจะลอยลมบนไปหนใด
หรือเทวัญชั้นฟ้ามาพาน้อง ไปไว้ห้องช่องสวรรค์ที่ชั้นไหน
แม้นน้องน้อยลอยถึงชั้นตรึงส์ตรัย สหัสนัยน์จะช่วยรับประคับประคอง
หรือไปปะพระอาทิตย์พิศวาส ไปร่วมอาสน์เวชยันต์ผันผยอง
หรือเมขลาพาชวนนวลละออง เที่ยวลอยล่องเลียบฟ้าชมสาคร
หรือไปริมหิมพานต์ชานไกรลาส บริเวณเมรุมาศราชสิงขร
โอ้ลมแดงแสงแดดจะแผดส่อง จะมัวหมองมิ่งขวัญจะหวั่นไหว
จะดั้นหมอกออกเมฆวิเวกใจ นี่เวรใดเด็ดสวาทให้คลาดคลาฯ

๏ พระผันแปรแลรอบขอบทวีป เห็นแต่กลีบเมฆเคลื่อนเกลื่อนเวหา
จะแลดูสุริยนก็สนธยา จะดูฟ้าฟ้าคล้ำให้รำจวน
ฝืนวิโยคโศกเศร้าเข้าในห้อง เห็นแท่นทองที่ประทมภิรมย์สงวน
ไม่เห็นนุชสุดจะทรงพระองค์ซวน ละห้อยหวนหิวโหยด้วยโรยแรง
ยลยี่ภู่ปูเปล่าเศร้าสลด ระทวยทดทอดทบซบกันแสง
โอ้สุดแสนแค้นอารมณ์ด้วยลมแดง ดูเหมือนแกล้งพัดไปให้ไกลทรวง
เสียดายเอ๋ยเคยแอบแนบสนิท ถึงชีวิตวอดวายไม่หายห่วง
โอ้น้องนุชบุษบาสุดาดวง พี่เปล่าทรวงทรวงดังจะพังโทรมฯ

๏ โอ้โพล้เพล้เวลาปานฉะนี้ เคยเข้าที่พี่เคยได้เชยโฉม
เห็นแต่ห้องน้องน้อยลอยโพยม ยามประโลมมิรู้ลืมเจ้าปลื้มใจ
โอ้เขนยเคยหนุนยังอุ่นอ่อน แต่น้องน้อยลอยร่อนไปนอนไหน
ยี่ภู่เอ๋ยเคยชิดสนิทใน วันนี้ไกลกลอยสวาทอนาถนอน

ยังรื่นรื่นชื่นใจอาลัยวอน สะอื้นอ้อนอ่อนอารมณ์ระทมทวี
จนฆ้องค่ำย่ำหึ่งหึ่งกระหึม ยิ่งเศร้าซึมโศกาถึงยาหยี
โอ้ยามอยู่คู่หาเวลานี้ เคยพาทีทอดประทับไว้กับทรวงฯ

๏ โอ้อกเอ๋ยเคยอุ่นละมุนละม่อม เคยโอบอ้อมอ่อนตามไม่ห้ามหวง
ยังเคลิ้มเคล้นเช่นปทุมกระพุ่มพวง เคยแนบทรวงไสยาสน์ไม่คลาดคลาย
จนเคลิ้มองค์หลงเชยเขนยหนุน ถนอมอุ่นแอบประโลมว่าโฉมฉาย
ครั้นรู้สึกดึกดื่นสะอื้นอาย แสนเสียดายสุดจะดิ้นสิ้นชีวัน
เห็นสิ่งของน้องนุชยิ่งสุดเศร้า พระทัยเฝ้าเคลิ้มไคล้ดังใฝ่ฝัน
ยิ่งรำลึกตรึกตรายิ่งจาบัลย์ สุดจะกลั้นรีบออกนอกบรรพตฯ

๏ พินิจจันทร์วันเพ็งขึ้นเปล่งแสง กระจ่างแจ้งแจ่มวงทั้งทรงกลด
สี่พี่เลี้ยงเคียงพร้อมน้อมประณต พระเลี้ยวลดแลแสวงดูแสงเดือน
ดูเก๋งก่อต่อเตาเห็นเงาคล้าย เขม้นหมายมุ่งไปก็ไม่เหมือน
เห็นเงาไม้ไหวหวั่นให้ฟั่นเฟือน จนเดือนเคลื่อนคล้อยฟ้าให้อาวรณ์
เห็นสระศรีที่เคยมาประพาส ระดะดาษดอกดวงบัวหลวงสลอน
ลมรำเพยเชยชายกระจายจร หอมเกสรเสาวคนธ์ที่หล่นโรยฯ

๏ โอ้รินรินกลิ่นบุหงาสะตาหมัน เหมือนกลิ่นจันทน์เจือนวลให้หวนโหย
หอมยี่หุบสุกรมดอกยมโดย พระพายโชยเฉื่อยชื่นยืนตะลึง
โอ้ที่นี่ศิลาเคยมานั่ง เห็นบัลลังก์แล้วยิ่งนึกรำลึกถึง
ดูเงื้อมเขาเงาไม้พระไทรซึ้ง เสียงหึ่งหึ่งผึ้งรวงเฝ้าหวงรัง
จังหรีดหริ่งกิ่งไทรเรไรร้อง แว่วว่าน้องนึกเสียวพระเหลียวหลัง
เห็นน้ำพุดุ้นตรงบัลลังก์ เคยมานั่งสรงชลที่บนเตียง
เจ้าสรงด้วยช่วยพี่สีขนอง แต่น้ำต้องถูกนิดก็หวีดเสียง
โอ้รื่นรื่นชื่นเชยที่เคยเคียง พระทรวงเพียงเผ่าร้อนถอนฤทัย

ทุกเงื้อมเขาเหงาเงียบเซียบสงัด ใบไม้กวัดแกว่งกิ่งประวิงไหว
ยะเยือกเย็นเส้นหญ้าพนาลัย ยิ่งเยือกในทรวงช้ำระยำเย็น
เที่ยวรอบสระปทุมาสะตาหมัน เคยเห็นขวัญเนตรที่ไหนก็ไม่เห็น
ชลนัยน์ไหลซกตกกระเซ็น ยิ่งเยือกเย็นหยุดยืนกลืนน้ำตา
จนดึกดื่นรื่นรินกลิ่นกุหลาบ ตะลึงเหลียวเสียวซาบอาบนาสา
เหมือนปรางทองน้องนุชบุษบา หรือกลับมายืนแฝงอยู่แห่งใด
เที่ยวดูดาวเปล่าเปลี่ยวเสียวสะดุ้ง จนจวนรุ่งรางรางสว่างไสว
หนาวน้ำค้างพร่างพรมพนมไพร ดวงดอกไม้บานแบ่งรับแสงทอง
หอมมณฑาสารภีดอกยี่หุบ บ้างร่วงหรุบถูกอุระพระขนอง
ภุมรินบินว่อนมาร่อนร้อง อาบละอองเกสรขจรจายฯ

๏ จนแจ่มแจ้งแสงสว่างนภางค์พื้น ถอนสะอื้นอาลัยพระทัยหาย
ดูเวหาว่าแสนแค้นพระพาย ไม่พาสายสวาทคืนมาชื่นใจ
จำจะตามทรามชมทางลมพัด เผื่อจะพลัดตกลงที่ตรงไหน
ดำริพลางทางสะท้อนถอนฤทัย ให้เตรียมพลสกลไกรจะไคลคลา
จึงแปลงนามตามกันเป็นปันจุเหร็จ จะเที่ยวเตร็ดเตร่ในไพรพฤกษา
พลางอุ้มองค์ยาหยีวิยะดา ขึ้นรถแก้วแววฟ้าแล้วพาไปฯ

๏ พระเหลียวดูภูผาสะตาหมัน ที่สำคัญคูหาเคยอาศัย
จะแลลับนับปีแต่นี้ไป จะมิได้มาเห็นเหมือนเช่นเคย
เสียแรงแต่งแปลงสร้างจะร้างเริด ค่อยอยู่เถิดแผ่นผาคูหาเอ๋ย
โอ้มิ่งไม้ไพรพนมเคยชมเชย จะแลเลยลับแล้วทุกแนวเนินฯ



สุดสาครกับม้านิลมังกร
ตัวละครสำคัญในวรรณกรรมเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่

สุนทรภู่เป็นสามัญชนไทยคนแรกที่องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ประกาศเกียรติคุณให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก ผู้มีผลงานด้านวัฒนธรรมดีเด่นและเป็นกวีของประชาชน เนื่องในวาระครบรอบ 200 ปีชาตกาลของสุนทรภู่ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2529

Suthorn Phu was the first Thai commoner who was honored by UNESCO as a world's great personality for the great poet, on an occasion of Suthorn Phu's 200^{th} anniversary of his birth on June 26, 1986.



ตัวละครในเรื่อง พระอภัยมณี
ซึ่งเป็นผลงานชิ้นเอกของสุนทรภู่